

TARTU ÜLIKOOL
Majandusteaduskond

Ingrid Tagel

**NOORTE ETTEVÕTLIKKUST MÕJUTAVAD
TEGURID EESTI ÕPILASFIRMADE NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: lektor Merike Kaseorg

Tartu 2017

Soovitan suunata kaitsmisele .....

lektor M. Kaseorg

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

I. Tagel

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. NOORTE ETTEVÕTLIKKUS JA SELLE TOETAMINE EESTIS	6
1.1. Ettevõtlikkus ja seda mõjutavad tegurid.....	6
1.2. Eesti ettevõtluspoliitika eesmärgid noorte ettevõtlikkuse arendamisel.....	15
1.3. Õpilasfirma olemus	20
2. UURING ÕPILASFIRMADE SEAS	26
2.1. Uurimismetoodika ja õpilasfirmade tutvustus.....	26
2.2. Õpilasfirmade uuringu tulemuste analüüs ja järeldused.....	31
KOKKUVÕTE.....	42
VIIDATUD ALLIKAD	44
LISAD.	
Lisa 1. Õpilasfirmade uuringu küsimustik	50
SUMMARY	53

SISSEJUHATUS

Tänapäeva ühiskond areneb väga kiiresti. Iga päev tuuakse turule uusi tooteid ja teenuseid või algatatakse uus ettevõtmine. See annab märku inimeste ettevõtlikkusest. Ettevõtlikkust on võimalik defineerida kui uute ettevõtmiste ja organisatsioonide loomise protsessi (An, Khuong 2016: 104-105). Mõned autorid leiavad, et ettevõtlikkus on kaasa sündinud, kuid teised leiavad, et ettevõtlikkust on võimalik õppida. Ettevõtlikkust mõjutavaid tegureid on uuritud palju, kuid mitte Eesti õpilasfirmade näitel.

Üha rohkem on hakatud keskenduma noorte ettevõtlikkuse arendamisele. Käesolevas töös on noore inimese vanuseks arvestatud 15-24 eluaastat, kuna selles eas osaletakse õpilasfirma programmis ning antud vanusegrupp on ametlikult välja toodud Eesti Statistikaameti andmebaasides. Noorte ettevõtlikkuse arendamist vaadeldakse töös läbi Eesti ettevõtluspoliitika eesmärkide. Üheks noorte ettevõtlikkuse arendamise võimaluseks on õpilasfirma loomine. Õpilasfirma on õpilaste loodud firma üheks õppeaastaks, millega konkureeritakse turul koos populaarsete suurettevõtetega. Õppeaasta lõppedes on õpilastel võimalik oma firma registreerida mõneks Eestis kehtivaks ettevõtlusvormiks. (JA Eesti 2017d) Sealjuures ei ole õpilasfirma vaid pelgalt ainepunktide jaoks loodud ettevõtte. Töö õpilasfirmas aitab omandada ettevõtlusalaseid oskusi, mis annavad tulevikus eelise töökoha otsingutel. Läbi õpilasfirma omandavad õpilased näiteks meeskonnatöö kogemust, pühendumist ja paindlikkust. Samuti saavad nad realistlikke teadmisi tööelust. (Cheung 2008: 15)

Nagu eelnevalt mainitud on tänapäeva ühiskonna areng kiire ning konkurents turul – olgu selleks siis tööturg või müügiturg – on tihe. See muudab omakorda noored ettevõtlikumaks, kuna on vaja paista silma suurest massist. On vajalik teada tegureid, mis mõjutavad ettevõtlikkust, kuna tänu nende tegurite arendamisele, on võimalik aidata arendada noortes ettevõtlikkust.

Lähtudes eelnevast on antud töö eesmärgiks välja selgitada noorte ettevõtlikkust mõjutavad tegurid Eesti õpilasfirmade näitel. Eesmärgi saavutamiseks püstitati järgmised uurimisülesanded:

- selgitada ettevõtlikkuse olemust,
- tuua välja noorte ettevõtlikkust mõjutavad tegurid,
- tuua välja Eesti ettevõtluspoliitika eesmärgid noorte ettevõtlikkuse arendamisel,
- selgitada õpilasfirma olemust,
- anda lühiülevaade Eesti õpilasfirmadest,
- viia läbi uuring Eesti õpilasfirmade seas,
- analüüsida uuringu tulemusi ja teha järeldusi.

Bakalaureusetöö koosneb kahest osast: teoreetilisest ja empiirilisest. Töö teoreetiline osa koosneb kolmest alapeatükist, kus esimeses alapeatükis keskendutakse ettevõtlikkuse olemusele ja seda mõjutavatele teguritele. Töö teises alapeatükis on välja toodud Eesti ettevõtluspoliitika eesmärkide elluviimine läbi noorte ettevõtlikkuse arendamise erinevate ettevõtete ja programmide kaudu. Üheks programmiks on õpilasfirma loomise võimalus. Kuna antud töös keskendub autor ettevõtlikkust mõjutavatele teguritele õpilasfirmade näitel, on kolmandas alapeatükis selgitatud õpilasfirma olemust.

Töö empiirilises osas esitab autor ülevaate uuringust, mis viidi läbi 2015/2016. ja 2014/2015. õppeaastal registreeritud Eesti õpilasfirmade seas. Selle tulemusena on võimalik välja selgitada noorte ettevõtlikkust mõjutavad tegurid. Empiiriline osa koosneb kahest alapeatükist, kus esimeses tutvustatakse uurimismetoodikat ja valimit. Teine alapeatükk keskendub uuringu tulemuste analüüsile ning järeldustele. Töö lõpus annab autor soovitusi ettevõtlikkuse arendamiseks Eestis.

Märksõnad: ettevõtlikkus, ettevõtlikkust mõjutavad tegurid, Eesti ettevõtluspoliitika, noorte ettevõtlikkuse arendamine, õpilasfirma.

1. NOORTE ETTEVÕTLIKKUS JA SELLE TOETAMINE EESTIS

1.1. Ettevõtlikkus ja seda mõjutavad tegurid

Käesolevas alapeatükis käsitletakse ettevõtlikkuse olemust mitmete definitsioonide põhjal. Samuti on välja toodud ettevõtlikkust mõjutavad tegurid erinevate autorite käsitluses. Alapeatüki lõpus on esitatud mitmete varasemate ettevõtlusalaste uuringute tulemused.

Ettevõtlus kui tegevusvaldkond kerkis esile 1970ndatel ja 1980ndatel aastatel. Varajane teadustöö antud valdkonnas oli tugevasti ühiskonna arengusse juurdunud. Alates sellest ajast on ettevõtlusalased uuringud arenenud ja muutunud ühiskonnas olevatele muutustele vähem tundlikumaks. Samuti on kitsamalt kontsentreeritud teoreetilistele küsimustele. (Fayolle, Kyrö 2008: 12) Ettevõtlikkust võib defineerida mitmeti, kuid definitsioonide keskseks mõisteks on „ettevõtlus“ (*entrepreneurship*), mida võib tõlgendada kui püüdlust kontrollida ressursse. Sellest tulenevalt on ettevõtlus protsess ja ettevõtja indiviid antud protsessis. Indiviidi suhtumise, oskuste ja käitumise kogumit mõistetakse kui „ettevõtlikkust“ (*entrepreneurial*). (Volkman *et al.* 2009: 14) Ettevõtlikkust saab defineerida ka kui uute ettevõtmiste ja uute organisatsioonide loomise protsessi. Selle protsessi mõned väärtuslikud tulemid on loodud nullist ühendades aja, töö, raha ja riski. (An, Khuong 2016: 104-105) Sarnaselt eelnevale definitsioonile leiab ka Šavoiu (2014: 65), et ettevõtlikkus on protsess, kuid see hõlmab originaalsust, oskusi, võimeid ja raskusi.

Harperi (2003: 125) arvates on ettevõtlikkus peamine mehhanism, mis loob heaolu. Onuoha (2007: 10) defineerib ettevõtlikkust kui uue organisatsiooni alustamise või küpse organisatsiooni taaselustamise praktikat. Ka Globaalne Ettevõtlusmonitooring (GEM) (2017) selgitab ettevõtlikkust kui katset alustada uut äri või luua uus projekt kas füüsilise

isikuna, äriorganisatsioonina või laiendada olemasolevat ettevõtet. Järgnevalt on autor koostanud tabeli (vt tabel 1), mis võtab kokku ettevõtlikkuse definitsioonid erinevate autorite seisukohalt. Tabelist 1 on näha, et kõige rohkem on defineeritud ettevõtlikkust kui millegi uue alustamist. Samuti tähistab ettevõtlikkus protsessi. Antud töös lähtub autor järgnevast definitsioonist: ettevõtlikkus on protsess, milles kasutatakse ära teadmisi ja oskusi alustada uut ettevõtmist või äratada vana ellu.

Tabel 1. Mõiste „ettevõtlikkus“ definitsioonide fookus

Autor (aasta)	Fookus			
	protsess	kogum	heaolu	uue organisatsiooni loomine
Volkman, Wilson, Vyakarnam, Sepulveda (2009)		X		
An, Khuong (2016)	X			X
Harper (2003)			X	
Onuoha (2007)				X
Šavoiu (2014)	X			
GEM (2017)				X

Allikas: Autori koostatud tabelis esitatud autorite tööde põhjal.

Ettevõtlikkuskompetentsid ehk ettevõtlikkuspädevused hõlmavad suutlikkust näha probleeme, leida neile lahendusi, olla juhirollis ning reageerida muutustele (SA ... 2009: 3). Gümnaasiumi riiklikus õppekavas on ettevõtlikkuspädevust selgitatud kui „suutlikkus ideid luua ja ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades“ (Gümnaasiumi riiklik õppekava 2014).

Volkman *et al.* (2009: 14) defineerisid ettevõtlikkust kui oskuste kogumit. Caird (1992) on kategoriseerinud ettevõtlikkust mõjutavad tegurid järgnevatesse gruppidesse:

- iseloom,
- suhtlemisoskused,
- juhtimisoskused,
- analüütilised oskused,
- ametioskused,
- teadmised,
- hoiakud.

Toetudes isikuomaduste ja keskkonna mõjule, on võimalik defineerida ettevõtlikku eesmärki (*entrepreneurship intention*). Ettevõtlik eesmärk on kasvav teadlikkus vaimsest

seisundist, et inimene tahab alustada uut ettevõtet või luua olemasolevale organisatsioonile uusi alusväärtuseid. Inimesed teevad äri tahtlikult ja see, kuidas neist saavad ettevõtjad, on tingitud otsuste tegemistest. (An, Khuong 2016: 104-105) Ettevõtlikku eesmärki toetab 1992. aastal Klfosteni avaldatud ettevõtlikkuse mudel „äriplatvorm“. Äriplatvormi eesmärgiks on suunata uusi ja keskmise suurusega ettevõtteid saavutama dünaamikat ja stabiilset sisemise ja välimise keskkonna arengut. Platvorm ise näitab, kui oluline on tulevase majanduskasvu ja heaolu jaoks ettevõtte arengufaas. Samuti saavad firmajuhid läbi platvormi kohandamise selgitada välja ettevõtte tugevused ja nõrkused ning saada aimu, millises valdkonnas tuleks teha parandusi edasi arenemiseks. Platvorm sisaldab kaheksat aspekti (Klfosten 1992, viidatud Tullberg 2004 vahendusel: 3):

- äriidee,
- tootearendus,
- turu määratlus,
- organisatsiooni arendus,
- grupi kompetents,
- grupi kohustus,
- kliendisuhted,
- teised suhted.

Firmajuhil on motivatsiooni kõrvaldada ettevõtte nõrkused eelnevalt nimetatud aspektides, mis tähendab, et juhil on olemas ettevõtlik eesmärk. Autori arvates on ettevõtlikkuse arendamine inimestes vajalik, et käia kaasas ühiskonna muutustega. Teisalt on arengu alustaladeks just ettevõtlikud inimesed. Ettevõtlikke inimesi pole kunagi vajatud nii palju kui praegu, mil maailm on finantskriisis. Kui räägitakse ettevõtlikkusest ja ettevõtlikest inimestest, siis sageli mõeldakse suuri ettevõtteid, avalikku sektorit ja inimesi, kes loovad uusi ettevõtteid. Nüüd mõeldakse teisiti – vaja on innovatsioone ja uusi lahendusi. Just ettevõtlusõpe võib olla selle lahenduseks. Kindlasti ei pea kõik inimesed hakkama ettevõtjateks pärast kooli lõpetamist, kuid nad peaksid olema ettevõtlikumad. (Volkman *et al.* 2009: 12)

GEM 2016/2017. aasta raportist selgub, et 55% ettevõtjatest üle maailma loodavad järgmise viie aasta jooksul vähemalt ühe uue töökoha luua. Samas on palju tegureid, mis võivad takistada sellist ettevõtlikkuse kasvu. Nende tegurite hulka kuuluvad keerukad

tehnoloogiad ja side, kvalifitseeritud tööjõu kehv kättesaadavus, piiratud juurdepääs ettevõtluse rahastusele ja otsus tegutseda pigem väikeettevõttena keerulise pabermajanduse tõttu. (GEM 2017) Kolbre *et al.* (2017) viisid läbi empiirilise uuringu TTÜ bakalaureuseõppe lõpetajate seas selgitamaks välja lõpetajate valmisolekut ettevõtlusega alustamiseks. Tulemustest selgus, et enamus küsitletutest kavatses luua oma ettevõtte, kuid uue ettevõtte loomine toob kaasa ka erinevaid takistusi ja probleeme. Peamiselt toodi ettevõtlusega alustamise takistustena välja motivatsiooni ja kapitali puudumise, samuti äriidee ja praktiliste kogemuste puudumise. Ettevõtlusega alustamise motiividena toodi välja soovi omada enam tegutsemisvabadust ja juhtpositsiooni, võimalust paremini teenida, saavutada ühiskonnas paremat positsiooni ja ideid või uuendusi ellu viia. (Kolbre *et al.* 2017: 6-11)

Järgnevalt on välja toodud veel ettevõtlikkust mõjutavaid tegureid. On levinud mitmeid arusaamu teguritest, mis mõjutavad ettevõtlikkust. Mõni autor arvab, et selleks on isikuomadused, mõne arvates on ettevõtlikkus õpitav. Klucznik-Törö (2014: 52-63) on välja toonud järgmised tegurid, mis mõjutavad ettevõtlikkust:

- loovus,
- kujutlusvõime,
- riskivõime,
- erksus,
- motivatsioon,
- innovaativsus,
- omaalgatuslik ettevõtmine.

Antud töö autori arvates võtab just eelnev loetelu kokku kõik tegurid, mis mõjutavad ettevõtlikkust enim. Liiv *et al.* (2017) viisid läbi uuringu TTÜ bakalaureuseõppe tudengite seas, analüüsima üliõpilaste ettevõtlusega seonduvaid isikuomadusi ning ettevõtlusalast kompetentsust enne ettevõtte majandusõpetuse õppeprogrammidega alustamist. Tulemustest selgus, et 71,8% vastanutest omab häid eeldusi ettevõtjaks saamiseks. Ettevõtjale omaste isikutunnustena tõid vastanud välja enesekindluse, püüdluse iseseisvusele ning riskijulguse. Ettevõtlusalase kompetentsuse enesehinnangu küsimustele vastati enim vastusega „oskus on osaliselt olemas“. Lisaks tuli analüüsist välja, et vastanud, kes ei oska juhtida väikeettevõtet, vastasid, et nad ei oska sõlmida

kontakte, leida mittestandardseid lahendusi, ei oma selget ettekujutus ettevõtlusest ning ei oska sõlmida tehinguid. Seega võis vastanud jagada kahte gruppi: ühed, kellel puudusid põhioskused ja teised, kes omasid neid vähemalt osaliselt. (Liiv *et al.* 2017: 6-12)

Ettevõtlikkust ei mõjuta ainult isikuomadused, vaid ka arenev ühiskond. Viimasel sajandil on tehnoloogia areng teinud kiire hüppe, mis omakorda on loonud soodsaid võimalusi ettevõtluseks. Mobiiltelefonidele luuakse uusi rakendusi, raadios ja televisioonis korraldatakse hariduslikke saateid ja internetis reklaamitakse oma ettevõtet. Enam ei ole vaja kodustki väljuda, et saada ettevõtjaks (Volkman *et al.* 2009: 22), sest kõik ettevõtte loomiseks vajalikud toimingud on võimalik teha internetikeskkonnas.

Akhter ja Sumi (2014) viisid läbi uuringu sotsiaal-kultuuriliste tegurite mõjust ettevõtlikkusele Bangladeshis. Uuringust selgus, et sotsiaal-kultuurilised tegurid võivad mõjutada ettevõtlikkust nii positiivselt kui ka negatiivselt. Kuigi võiks eeldada, et haritumad inimesed on ettevõtlikumad, siis uuring näitas, et äritegevuse mahu ja vastutuse suurenemine elanikkonnas on vähenenud võrreldes haritumate inimeste kasvuga. Sellest järeldub, et kõrgharidus mõjub negatiivselt ettevõtlikkusele, kuna haritumad inimesed on rohkem motiveeritud leidma töökohta olemasolevas tööstuses kui looma oma ettevõtet. Teisalt vaesusel on nii positiivne kui ka negatiivne mõju ettevõtlikkusele. Ühest küljest on vaesus tõuganud inimesi ettevõtlusele võimaluste puudumise tõttu, kuid samas nagu eelnevalt öeldud, pole haritumatel inimestel probleemi leida endale hästitasustatud töökoht, mistõttu vaesemad ja vähem haritumad inimesed peavad töötama madalapalgalistel töökohtadel. Ühiskonnas, kus naiste tööks on olla koduperenaine, on naiste ettevõtlikkus eriti madal. (Akhter, Sumi 2014: 6-9).

Antud töö autor nõustub eelnevate väidetega, et haritumad inimesed on vähem ettevõtlikumad ning vaesed inimesed teisalt ettevõtlikumad. Vaesed inimesed hakkavad otsima võimalusi töötamiseks või lisaraha teenimiseks, kuid teisalt väheste teadmiste korral võivad bürokraatiaga seotud asjaajamised kaotada inimeses motivatsiooni. Kõrghariduse ja eelneva töökogemusega inimestel pole probleemi leida hästi tasustatud töökoht ning seetõttu puudub neil motivatsioon riskida ettevõtluses.

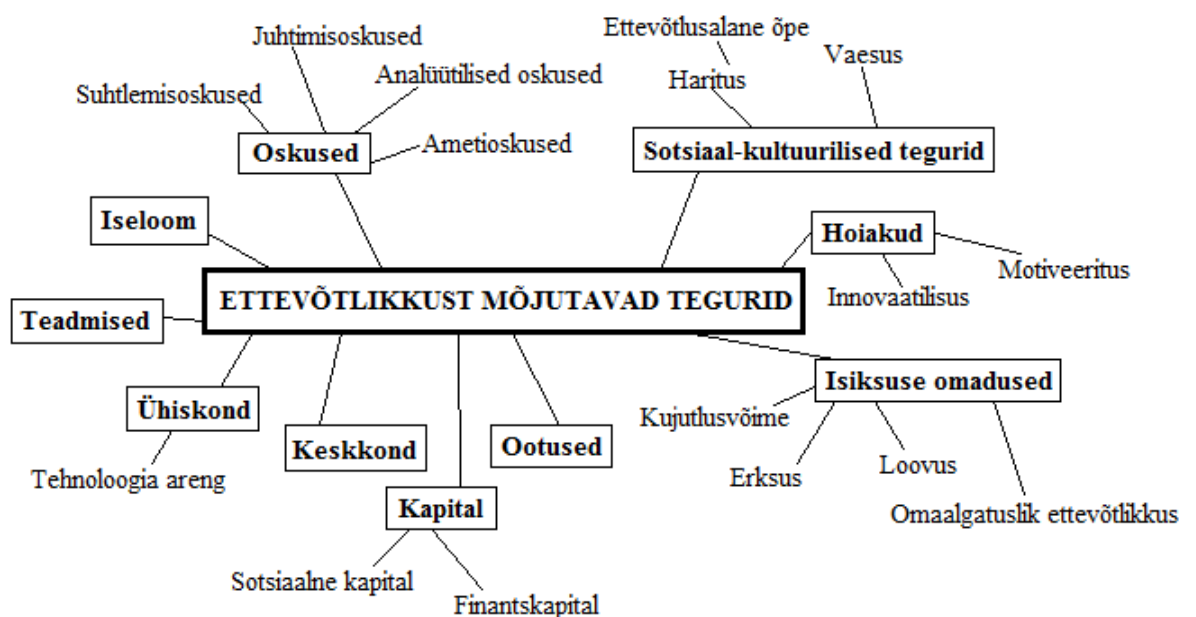
Griffiths *et al.* (2013) arvates on sotsiaalse ettevõtlikkuse tulevik täis võimalusi ja uuendusi tegelemaks tõhusalt ja potentsiaalselt lahendama mõnda ühiskonna juhtimatut

probleemi, mis tuleneb turu ja/või valitsuse puudustest või ebaõnnestumistest. Olenemata, kas probleem on tervishoius, hariduses, energias, eluasemes või mõnes muus valdkonnas, on see ühiskonna praegustele ja tulevastele ettevõtjatele väljakutse kasutada oma võimet ära tunda võimalusi ja mobiliseerida teisi kollektiivselt tegutsema. (Griffiths *et al.* 2013: 351-352)

Teisi tegureid, mis võivad mõjutada ettevõtlikkust (Klucznik-Törö 2014: 66):

- sotsiaalne kapital, eriti sotsiaalsed võrgustikud ja teiste ettevõtjate kontaktid;
- finantskapitali saadavus või individuaalne vara;
- iseenesest mõistetavad teadmised;
- oodatud kasum ja edu;
- majanduslik keskkond.

Antud alapeatükis käsitletud ettevõtlikkust mõjutavaid tegureid illustreerib autori poolt koostatud joonis 1.

Joonis 1. Ettevõtlikkust mõjutavad tegurid.

Allikas: (Caird 1992; Klucznik-Törö 2014: 52-63, 66; Volkmann *et al.* 2009: 22; Akhter, Sumi 2014: 6-9; Griffiths *et al.* 2013: 351-352).

Kõige suuremaks ettevõtlikkust mõjutavaks teguriks peab käesoleva töö autor ettevõtlusalast õpet koolides. On levinud arvamused, et ettevõtjaks on võimalik õppida.

Euroopa vajab uusi töökohti ja seetõttu on eriti vajalik toetada ettevõtluse ja ettevõtlikkuse arendamist. Ettevõtlusalane haridus aitab inimestel arendada oskusi, teadmisi ja hoiakuid, et saavutada oma eesmäärke. Tulemused näitavad, et ettevõtlusalaselt haritud inimesi kaasatakse rohkem igapäevaellu. Samuti 20% noortest, kes loovad oma minifirma gümnaasiumis, jätkavad ka tulevikus ettevõtlusega. (Euroopa Komisjon 2017)

Eestis algas ettevõtlusalane koolitus 1990-date aastate alguses, mil senised majandusalased õppekavad asendati uute turumajandusele orienteeritud õppekavadega. Kui algusaastatel pakkus majandusalaseid õpinguid vaid kolm ülikooli, siis nüüd on see arv ligikaudu 20. Teisalt ei saa ettevõtlikkust samastada vaid ettevõtlusega tegelemisega. See on eluhoiak, mis avaldub valmisolekus ja võimes kasutada ära kõiki võimalusi igas olukorras. (Kolbre *et al.* 2017: 3) Marge Täks (2015) viis doktoritöö raames läbi uuringu selgitamaks välja inseneriõppe üliõpilaste õpikogemusi ettevõtlusõppest. Tulemustest selgus, et mõne tudengi juhtis ettevõtlusõpe iseseisva õppimiseni, mõne valmistas tööeluks ette, aitas ettevõtjaks saamisel või aitas arendada juhtimisoskusi. (Täks 2015: 74-76) Täksi doktoritöö tulemustest sai antud töö autor kinnituse ettevõtlusõppe vajalikkusest.

Sarnaselt Marge Täksile (2015) on ka Inna Kozlinska (2016) uurinud oma doktoritöö raames ettevõtlusõpet. Oma töös uuris Kozlinska kahte põhilist väidet: 1) kogemuspõhine ettevõtlusharidus on tõhusaim viis saavutada õpiväljundid; 2) puuduvad tõendid, et õpingute käigus omandatud pädevuste põhjal võrrelda ettevõtjate ja palgatöötajate erinevat käitumist ettevõtluses. Uuringust selgus, et kogemuspõhine õppimisvorm seostub pigem negatiivse mõjuga. Samuti mõjutavad tulemusi näiteks suhtumine õppejõusse. Tulemuste põhjal saab väita, et ettevõtlusalane haridus ei täida antud kontekstis päriselt ootusi. (Kozlinska 2016: 13-14) Antud töö autori arvates on tulemused üllatavad, kuna on levinud arusaam, et töö käigus omandatakse alati rohkem teadmisi ja oskusi.

Tihti räägitakse vaid õpilaste ettevõtlusalasest haridusest, unustades ära nende õpetajad, kes on peamised ettevõtlusalaste teadmiste edasiandjad. *The Entrepreneurial School* on Euroopa suurim ettevõtlusõppe edendaja. Tegemist on veebipõhise vahendiga õpetajatele, mis sisaldab enam kui 100 erinevat õpetamiseetodit, ja on kasutusel 18 Euroopa riigis, sealhulgas ka Eestis. Materjalid on kohandatud nii algkoolile, põhikoolile kui ka

gümnaasiumile ja sisaldavad erinevaid teemasid, näiteks matemaatikat ja teadust, ajalugu ja võõrkeeli. (*The Entrepreneurial School* 2017) Just õpetajate ettevõtlusalane haridus on olnud üheks põhjuseks, miks Eestis on seni jäänud ettevõtlusalane õpe tagaplaanile (Ettevõtlusõppe ... 2010). Iisraeli koolis läbiviidud uuring kinnitab, et organiseeritud kultuur võimaldab noortel õppida ettevõtlust ja ettevõtlikkust ning saada ettevõtjaks. Kool ja õpetajad peavad end kohandama ettevõtlusõppeks. Kui kooli õpetajad on ebakindlad ettevõtlusõppe suhtes, kandub ebakindlus ka õpilastele. (Heilbrunn 2008: 177-179)

Rae vald on koostanud arengukava valla noorte ettevõtlikkuse arendamiseks. Kava koostamise käigus viidi läbi küsitlusuuring valla gümnaasiumi ja põhikooli õpilaste seas. Tulemustest selgus, et õpilaste teadlikkus valla ettevõtetest on küllalt kõrge. Samuti väljendas 20% küsitlusele vastanutest soovi saada tulevikus ettevõtjaks. Ettevõtlikkuse arendamiseks toodi välja soov külastada erinevaid ettevõtteid, kuid ka soovi kuulata ettevõtjate esinemisi koolitundides. Tulemustega vastuolus oli vähene huvi õpilasfirmades osalemise vastu, mis vanuse kasvamisel veelgi kahaneb. (Rae Vallavalitsus 2013: 11-13) Järgnevalt on antud töö autor koostanud kokkuvõtliku tabeli, mis kirjeldab varasemaid uuringuid noorte ettevõtlikkusest (vt tabel 2).

Junior Achievement Eesti nõukogu liige Tauno Vanaselja leiab, et on tähtis alustada ettevõtlikkuse arendamisega juba noores eas. Paljudel praeguste noorte vanematel puudub ettevõtluskogemus ning see tekitab noortes ebakindlust. Noortel on küll soov siseneda ettevõtlusmaastikule, kuid neid, kes seda teha julgevad, on vähe. Samuti on neil vaja lisaks teoreetilistele teadmistele ka kogemusi reaalsest elust. Hea võimalus on kutsuda ka kooli ettevõtjaid esinema. (Vanaselja 2012) Bakalaureusetöö autori arvates on õpilased motiveeritud pigem kuulama ettevõtjate kogemusi, kui lugema teoreetilisi käsitusi õpikust. Ettevõtjad edastavad isiklike kogemuste põhjal teadmisi ettevõtlikkusest, mis aitavad õpilastel tulevikus teatud vigu vältida.

Tabel 2. Varasemad uuringud noorte ettevõtlikkusest

Autor	Uuringu eesmärk	Tähtsamad järeldused
Kozlinska (2016)	Selgitada välja seosed õppimise ja ettevõtlusõppe objektiivsete tulemuste ning kogemuspõhise ja traditsioonilise ettevõtlusõppe vormide vahel.	Kogemuspõhine õppimisvorm seostub pigem negatiivse mõjuga.
Kolbre <i>et al.</i> (2017)	Selgitada välja TTÜ bakalaureuseõppe lõpetajate valmisolek ettevõtlusega alustamiseks.	Enamus küsitletutest kavatses luua oma ettevõtte.
Liiv <i>et al.</i> (2017)	Analüüsida TTÜ bakalaureuseõppe tudengite ettevõtlusega seonduvaid isikuomadusi ja ettevõtlusalast kompetentsust enne ettevõtte majandusõpetuse õppeprogrammidega alustamist.	71% vastanutest omab häid eeldusi ettevõtjaks saamiseks. Ettevõtlusalaste kompetentsuse enesehinnangu küsimusele vastati enim vastusega „oskus on osaliselt olemas“.
Rae Vallavalitsus (2013)	Toetada Rae valla arengukava koostamist noorte ettevõtlikkuse arendamiseks.	Õpilaste teadlikkus valla ettevõtetest on küllaltki kõrge. 20% vastanutest avaldas soovi saada tulevikus ettevõtjaks.
Täks (2015)	Selgitada välja inseneriõppe üliõpilaste õpikogemused ettevõtlusõppest.	Mõne tudengi juhtis ettevõtlusõpe iseseisva õppimiseni, mõne valmistas tööeluks ette, aitas ettevõtjaks saamisel või aitas arendada juhtimisoskusi.

Allikas: (Kozlinska 2016: 13-14; Kolbre *et al.* 2017: 6-11; Liiv *et al.* 2017: 6-12; Rae Vallavalitsus 2013: 11-13; Täks 2015: 74-76).

2016. aastal viis Eesti Päevalehe ajakirjanik läbi eksperimendi, otsides noore inimesena tööd. Tulemustest selgus, et Eesti noortel pole töö leidmisega probleeme, pigem põlatakse ära lihttööd ja väike palk. Samuti sisendavad pigem ettevõtjad tööpuuduse probleemi ühiskonnas, hoidudes palkamast töökogemuseta noori. (Juhtkiri ... 2016) Autori arvates on eriti tähtis, et kogunud ettevõtjad teeksid noortega koostööd. See sisendaks noortesse enesekindlust ja julgust. Samuti ei saa noored töökogemust, kui neid ei soovita palgata ilma töökogemuseta.

Ettevõtlikkust mõjutab palju tegureid, mis omakorda on mõjutatavad teiste tegurite poolt. Autori arvates on kõige tähtsamateks teguriteks isikuomadused ning kooli, linna ja riigi

panus ettevõtlusõppesse. Järgmises alapeatükis on välja toodud noorte ettevõtlikkuse arendamine lähtuvalt Eesti ettevõtluspoliitika eesmärkidest.

1.2. Eesti ettevõtluspoliitika eesmärgid noorte ettevõtlikkuse arendamisel

Antud alapeatükis käsitletakse Eesti ettevõtluspoliitika eesmärke noorte ettevõtlikkuse arendamisel. Ühiskonna alustalaks on inimesed, kes julgevad unistada ning tahavad ja suudavad oma unistused tegudeks muuta. Sellised inimesed on loovad, uuenduslikud ja riskijulged, kuid samuti on neil teadmisi ja oskusi oma eesmärkide saavutamiseks. Nii nagu eelnevates alapeatükkides on mainitud, kutsutakse neid inimesi ettevõtlikkeks inimesteks. Üheks Eesti arengut takistavaks teguriks on elanike vähene ettevõtlikkus. 2004., 2007. ja 2009. aastal läbiviidud uuringust selgus, et Eesti elanike ettevõtlusaktiivsus on madalam võrreldes Euroopa ja USA keskmisega. Tulemuste parandamiseks on Eesti ettevõtluspoliitikas hakatud rohkem rõhku panema noorte ettevõtlikkuse arendamisele. (Ettevõtlusõppe ... 2010: 5)

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on koostanud Eesti ettevõtluse kasvustrateegia aastateks 2014-2020. Strateegia visiooni kohaselt on 2020. aastaks Eesti lõimunud rahvusvahelisse ärikeskkonda, spetsialiseerunud, usaldusväärne ja kohanemisevõimeline, atraktiivne julgetele ja tegusatele ettevõtjatele ning noortele talentidele, rahvusvahelise äri ristteel tugevas Euroopa Liidus ning toetava ja proaktiivselt arengut juhtiva avaliku sektoriga. (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 2013: 6) Järgnevalt on välja toodud Eesti ettevõtluspoliitika eesmärkide elluviimine läbi noorte ettevõtlikkuse arendamise erinevate ettevõtete ja programmide kaudu.

Ettevõtlusõppe tuumaks on ettevõtlikkus, mis võib viia sobivates tingimustes ettevõtte loomiseni. Isegi, kui tulemuseks ei ole uus ettevõte, on ühiskonnas suurenenud ettevõtlike inimeste hulk. (Ettevõtlusõppe ... 2017) Ettevõtlusõppe Mõttekoda on sõnastanud ettevõtliku inimese ideaali järgmiselt: „Mõtlen loovalt, algatan julgelt, tegutsen arukalt, vastutan ja hoolin“ (Ettevõtlusõppe ... 2010: 14).

2010. aastal avaldati Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellimusel ettevõtlusõppe edendamise kava „Olen ettevõtlik!“. Kavas on välja toodud ettevõtlusõppe sisumudel lähtuvalt õppija vanusest. Ettevõtlikkuse kujundamine algab juba lasteaias mängude ja tegevuste kaudu, jätkub põhikoolis erinevate õppeainete kaudu ning keskhariiduse tasemel käsitletakse ettevõtlusõpet eraldi õppeainena. Õppe eesmärgiks on suurendada ettevõtlike inimeste hulka, kes suudavad ja tahavad muuta ideed tegelikkuseks. Õppe sisu määratlemisel on välja toodud kaks komponenti: ettevõtlikkus ja teadmised ja oskused. (Ettevõtlusõppe ... 2010: 9-11)

Sarnaselt eelnevalt nimetatud kavale on poliitik Liisa Oviir avaldanud arvamust, et innovatsiooni- ja disainiõpetus peaks olema integreeritud õppekavasse juba esimesest klassist peale tagamaks ühiskonna edukat arengut (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 2016). Ka antud töö autori arvates on ettevõtlikkuse kujundamine juba lasteaias väga vajalik, sest nii õpib laps suhtlema ja otsuseid vastu võtma. Kui laps on eraklik, ei julge ta ka tulevikus olla ettevõtlik.

Viimastel aastatel on hariduspoliitika kujundamisel rõhutatud ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe arendamise tähtsust eri haridustasemetel. Tartu Ülikooli turunduse dotsent Andres Kuusik leiab, et noorte ettevõtlikkus saab alguse õpetajate ettevõtlikkusest, kuid veelgi rohkem kodust. Üheks viisiks, kuidas ettevõtlikkust arendada, on panna tudengeid tegema midagi praktilist, näiteks mõne ettevõtte tarbeks. Teine võimalus on korraldada õppetööväliseid üritusi, klubisid või ühendusi. (Kuusik 2015) Erinevate ürituste ja klubide kaudu on noortel võimalik luua kasulikke kontakte, kuid eelkõige aitab üritustel osalemine arendada suhtlemisoskust.

Eestis on mitmeid ettevõtteid ja programme, mis on suunatud noorte ettevõtlikkuse arendamisele. *Junior Achievement* õpilasfirma on ettevõtlusõppe programm, mille käigus luuakse õpilasfirma. Õpilasfirmat juhtides omandatakse äritegevuse põhimõtted, arendatakse õpilastes algatusvõimet ja soovi ise probleeme lahendada. (JA Eesti 2017d) Süvendatult käsitleb töö autor õpilasfirma olemust järgmises alapeatükis.

Junior Achievementi programmiga sarnane on Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskuse korraldatav Harjumaa noorte ettevõtlikkust arendav programm, mille käigus saavad õpilased luua 3-liikmelise minifirma, äriühingu, kodanikuühenduse või projekti. Oma

ettevõtmist saavad õpilased katsetada kas sotsiaalse ettevõtluse, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, inseneeria või loomevaldkonnas. (Kose Gümnaasium 2017)

Viimastel aastatel on Eestis populaarsust kogunud *start-up*ide loomine. *Start-up* ehk idufirma on uue innovaatilise toote või teenuse väljatöötamiseks loodud alustav ettevõte (EAS 2017). Just *start-up* stiilis on korraldatud äriideede konkurss *Bright Minds*, mis aitab noortel arendada nii ettevõtlikkust kui ka oma äriideed. Programmi kaudu edastatakse noortele ettevõtlusalaseid võimalusi ja inspiratsiooni. Edukatel osalejatel on võimalus jätkata oma äriidee arendamisega erinevates programmides. (Jõgevamaa ... 2016)

Lisaks õpilasfirmade loomisele toetavad noorte ettevõtlikkust kõigis maakondades paiknevad maakondlikud arenduskeskused, mis pakuvad tasuta nõustamisteenust. Nende eesmärgiks on „kujundada noortes ettevõtlikku eluhoiakut, majanduslikku mõtlemist, vastutustundlikkust ja hoolivust, koostöö ja analüüsi oskust ja julgust unistada“. (Maakondlikud Arenduskeskused 2017) Igal arenduskeskusel on välja töötatud eesmärgid noorte ettevõtlikkuse arendamiseks. Lääne-Viru arenduskeskus (2017) on 2017. aastaks seadnud järgmised eesmärgid:

- ettevõtliku kooli programmi baas-, standard-, ja rakenduskoolitused lasteaedadele;
- tõhustada maakonna haridusasutuste ja ettevõtete koostööd;
- tagada ettevõtliku kooli programmi rakendamine;
- toetada maakonna õpilasfirmasid ja nende juhendajaid;
- luua realistlik pilt tööturust;
- korraldada ettevõtlikkusalaseid üritusi.

Üheks uueks ettevõtlusõppe programmiks on Edu Tegu ehk „Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine kõigil haridustasemetel“. Programm sai alguse 2016. aasta jaanuaris Haridus- ja Teadusministeeriumi eestvedamisel. Õpilaste ettevõtlikkust kujundatakse läbi ainete nii üld-, kutse- kui ka kõrghariduse tasemel. Samuti levitatakse arusaama, et ettevõtlikkus on karjääri kujundamise aluseks. (Innove 2017) Programm viiakse ellu kuues tegevussuunas (Innove 2017):

- „ettevõtlusõppe meetodika arendamine ja õppevara koostamine,
- ettevõtlusõppe asjatundjate täienduskoolitus,

- kooli ettevõtlikkuse ja praktilise ettevõtlusõppe toetamine,
- ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe toetamine kõrgkoolides,
- ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe pädevuste arendamine,
- teavitust ja tunnustust.“

„Unistused ellu!“ on ettevõtete koostöövõrgustik, kus ettevõtted ise arendavad ettevõtlikkust laste ja noorte seas. Hetkel kuulub võrgustikku üle 100 ettevõtte, kes pakuvad noortele nii erinevaid projekte kui ka ettevõtlusteemalisi üritusi. Võrgustiku tegevus toetub eelnevalt mainitud kavale „Olen ettevõtlik!“. (Unistused ellu 2017) Töö autori arvates on loodud võrgustik väga kasulik, kuna kokku on koondatud kõik ettevõtlusalased projektid ja üritused. Lisaks tegevusele Eestis leidub ka programme, mis suunavad noori välismaale. *Baltic Training Programme* toetab kutsekooli õpilaste ettevõtlust välismaal. Teisalt avardab ettevõtlus välismaal noorte silmaringi ja annab julgust saada hakkama võõras keskkonnas. (*Baltic Training Programme* 2017) Järjest enam ettevõtteid tegutseb rahvusvahelisel turul ning samuti toimub suur rahvaste lõimumine. *Baltic Training Programme* annab noortele vajalikud teadmised kiiresti arenevas ühiskonnas hakkama saamiseks.

Ettevõtlikkuse edendamiseks on Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda koondanud kokku kõik ühiskonnas ettevõtlusõppe alal tegutsejad ning moodustanud Ettevõtlusõppe Mõttekoda (Tiigisoone, Vellner 2013). Ettevõtlusõppe Mõttekoda on kaardistanud peamised põhjused, miks Eesti üldhariduskoolides on riikliku õppekava alusel toimivas õppes seni süsteemne ettevõtlusõppe puudunud. Antud töö autor toob kaardistatud põhjustest välja järgmised (Ettevõtlusõppe ... 2010: 11):

- levinud on suhtumine „lähen tööle, otsin tööd, keegi ei taha mind tööle“;
- puudub arusaam ettevõtlikkusest;
- ettevõtlusõppe on alatahtsustatud;
- napib ettevõtlusalaseid õppematerjale;
- õpetajal puudub aktiivne kokkupuude ettevõtlusega.

Töö autor on koostanud antud alapeatükki kokkuvõtva tabeli (vt tabel 3), kus on välja toodud Eesti ettevõtluspoliitika eesmärkide elluviimine läbi noorte ettevõtlikkuse arendamise erinevate ettevõtete ja programmide kaudu. Tabelist on näha, et peaaegu kõik

ettevõtted või programmid on seadnud eesmärgiks suurendada ettevõtlike inimeste hulka. Eesmärgi täideviimine toimub nii läbi õppeainete kui ka läbi projektide ja ürituste.

Tabel 3. Eesti ettevõtluspoliitika eesmärkide elluviimine läbi noorte ettevõtlikkuse arendamise erinevate ettevõtete ja programmide kaudu

Ettevõtte/programm	Eesmärk	Täideviimine
Kava „Olen ettevõtlik!“	Suurendada ettevõtlike inimeste hulka	Ettevõtlikkuse kujundamine algab juba lasteaias mängude kaudu, jätkub põhi- ja keskkoolis õppeainete kaudu
<i>Junior Achievement</i>	Omandada äritegevuse põhimõtted, arendada algatusvõimet ja soovi ise probleeme lahendada	Võimalus luua õpilasfirma, mis konkureerib teiste turul tegutsevate ettevõtete
Maakondlikud Arenduskeskused	Kujundada ettevõtlikku eluhoiakut, majanduslikku mõtlemist, vastutustundlikkust ja koostöö ning analüüsi oskust	Tasuta nõustamisteenus
Edu Tegu	Ettevõtlikkuse kujundamine	Läbi õppeainete erinevatel haridustasemetel
„Unistused ellu!“	Ettevõtlikkuse arendamine	Korraldatakse ettevõtlusteemalisi projekte ja üritusi
<i>Baltic Training Programme</i>	Toetada noorte ettevõtlust välismaal.	Koostöö teise riigi vastuvõtva ettevõttega, seminarid.
Harjumaa noorte ettevõtlikkust arendav programm	Ettevõtlikkuse arendamine	Võimalik luua 3-liikmelise rühmana minifirma, äriühing, kodanikuühendus või projekt
<i>Bright Minds</i>	Ettevõtlikkuse ja äriidee arendamine	Võimalik arendada oma äriideed <i>start-up</i> stiilis

Allikas: (Ettevõtlusõppe ... 2010: 9-11; Maakondlikud Arenduskeskused 2017; JA Eesti 2017d; Innove 2017; Unistused ellu 2017; *Baltic Training Programme* 2017; Kose Gümnaasium 2017; Jõgevamaa ... 2016).

Lisaks ettevõtlusalastele programmidele korraldatakse õpilastele ka teistsuguseid ettevõtlusteemalisi üritusi. Üheks ürituseks on ettevõtlusteatri festival, kus osalejad etendavad ettevõtlusalaseid etendusi. Etendusse on võimalik kaasata ettevõtte ja ettevõtluse kordaminekuid kui ka allakäike. (Ettevõtlusteater 2017) Autori arvates ühendab teater nii õpilaste teadmisi ja oskusi kui ka loovust. Sageli peab ettevõtja näitama keerulistes olukordades oma loovat mõtlemist ning leidma uudseid lahendusi.

2016. aastal avaldas EMOR noorte käitumist ja olemust käsitleva uuringu tulemused. Uuringu eesmärgiks oli välja selgitada Eesti noorte mõtteviis. (Kantar Emor 2016) Uuringu tulemused olid antud töö autori jaoks positiivsed, kuna selgus, et Eesti noored

on tolerantse erinevate kultuuride suhtes ja samuti väärtustavad nad haridust. See annab autorile julgust mõelda, et olles ettevõtlikud, pingutavad noored oma elu nimel.

Lisaks ettevõtlusteemalistele programmidele ja üritustele leiab käesoleva töö autor, et noorte silmaringi ja ettevõtlikust aitavad mõjutada ka noorteprogrammid välismaal. Programm Erasmus+ annab Tartu Ülikooli tudengitele võimaluse õppida ja töötada välismaal. Elamine uues ja võõras kohas õpetab noortele leidlikkust ning enesejulgust ise hakkama saada. (Tartu Ülikool 2017) Karjääri valikut aitab noortel lihtsamaks muuta töövarjupäev, mille raames saavad noored jälgida oma ala spetsialistide tegemisi üle Eesti. Päev annab võimaluse näha oma unistuste töökoha tõelist argipäeva ja mõista, kas soovitud ametikoht vastab eelarvamustele. Eelmisel sügisel osales taolises ettevõtmises ligi 3000 noort. (JA Eesti 2017c) Autori arvates ei mõista paljud noored, mida argipäevane tööelu tähendab, ja seetõttu aitab töövarjupäev noorte silmaringi avardada.

Ettevõtlusaktiivsuse hindamine ja arendamine on valitsuste üks prioriteete. Eestis on ettevõtlusaktiivsus tõusnud, kuid selle säilitamine ei ole kerge. Ettevõtlusaktiivsuse arendamise vajalikkust kinnitavad nii ettevõtlusaktiivsuse teoreetiline käsitlus kui ka hinnang ettevõtlusaktiivsusele Eestis võrdlevalt teiste riikidega. (Kaseorg, Siimon 2008: 227) Kui esmapilgul võib tunduda, et ettevõtlusalane haridus on jäänud tagaplaanile, leiab autor, et võimalusi enda harimiseks on Eestis mitmeid. Inimestel on arvamus, et raha saab teenida vaid palgatööd tehes, kuid tänu ettevõtlikkuse ja ettevõtluse arendamisele on arvamus muutumas. Kindlasti tuleb teha rohkem teavitustööd ja silmas pidada, et muutused ei toimu üleöö.

1.3. Õpilafirma olemus

Eelnevas alapeatükis tõi autor välja Eesti ettevõtluspoliitika eesmärkide elluviimise läbi noorte ettevõtlikkuse arendamise erinevate ettevõtete ja programmide kaudu. Üheks väljatoodud programmiks oli võimalus luua oma õpilafirma, mille olemust selgitab autor antud alapeatükis. *Junior Achievement* õpilafirma on ettevõtlusõppe programm gümnaasiumiõpilastele. Programmi käigus luuakse õpilafirma, mis hakkab konkureerima tuntud ning edukate ettevõtetega turul. Läbi kogemuspõhise õppe omandatakse ettevõtluse põhitõed. Edukatel õpilafirmadel on võimalik end tulevikus ümber registreerida Eestis

tegutsevaks ettevõtlusvormiks. (JA Eesti 2017d) Eestis kehtivad järgmised ettevõtlusvormid (Eesti 2016):

- FIE,
- osaühing,
- aktsiaselts,
- täisühing,
- usaldusühing,
- tulundusühistu,
- mittetulundusühing.

Õppeaasta lõppedes aga *Junior Achievementi* programm ei lõppe. *Junior Achievement Alumni Estonia* on *Junior Achievementi* vilistlasprogramm, kus saavad osaleda kõik, kes on kunagi õpilasfirma programmis osalenud. Vilistlasprogramm aitab noori muuta veel rohkem ettevõtlikumaks läbi ürituste ja koolituste. Näiteks korraldatakse ettevõtluskohvikuid, kus on võimalik kohtuda ettevõtjatega ning ettevõtluslaagreid, kus luuakse üheks ööpäevaks oma ettevõtte. (*Junior ...* 2017)

Eelnevas alapeatükis selgus, et kogemuspõhine õppimisvorm seostub pigem negatiivse mõjuga (Kozlinska 2016: 13-14). Teisalt toob Evans (2013) välja, et tänapäeva noored ettevõtjad ei taha ettevõtlust õppida raamatust, vaid läbi kogemuste, mida võimaldavad näiteks enamus Ameerika koole. Õpilasfirmade loomise eesmärgiks on eelkõige läbi tegevuse õppimine (JA Eesti 2017d). Meetodina on õpilasfirma konkreetne, kuna tal on kindel kestvus, roll ja konkreetsed reeglid, alustades aktsiaseltsi põhimõtetest ja lõpetades raamatupidamisega (Tuisk 2017). Positiivsed arvamused õpilasfirmade mõju kohta on üsnagi sarnased.

Swanson viis läbi uuringu selgitamaks õpilasfirmade mõju õpilastele. Ta leidis, et õpilasfirmad aitavad õpilastel mõista reaalsel elu. Lisaks õpetab töö õpilasfirmas ajaplaneerimist ja omavahelist suhtlust. Kuna õpilasfirmad teevad koostööd ka kogenud ettevõtjatega, on õpilastel võimalik nendega kogemusi vahetada. Tavaliselt on noored elukogenematud, kuid tehnoloogiaalaselt rohkem arenenud kui kogenud ettevõtjad. Kogu õpitu saavad noored lisada oma CV-sse. (Swanson 2011: 501)

Ka Hong Kongis on võimalik gümnaasiumis õppides luua oma õpilasfirma ning osaleda New Yorki müügivõistlusel. Cheung (2008: 15) vaatles oma uuringus kolme Hong Kongi õpilasfirmat ja nende juhendajaid New Yorki võistluse vältel. Ta leidis, et õpilasfirma loomisel on positiivne väärtus nii õpilaste kui ka õpetajate ettevõtlusalasele haridusele. Samuti kinnitab ta, et ettevõtlusalane haridus aitab omandada oskusi ja omadusi, mida paljud tööandjad otsivad tulevastes töötajates, näiteks meeskonnatöö, pühendumine ja paindlikkus. Lisaks aitab õpilasfirma projekt arendada õpilastel realistlikke teadmisi ja arusaamist ettevõtlusest ja tööelust. (Cheung 2008: 15)

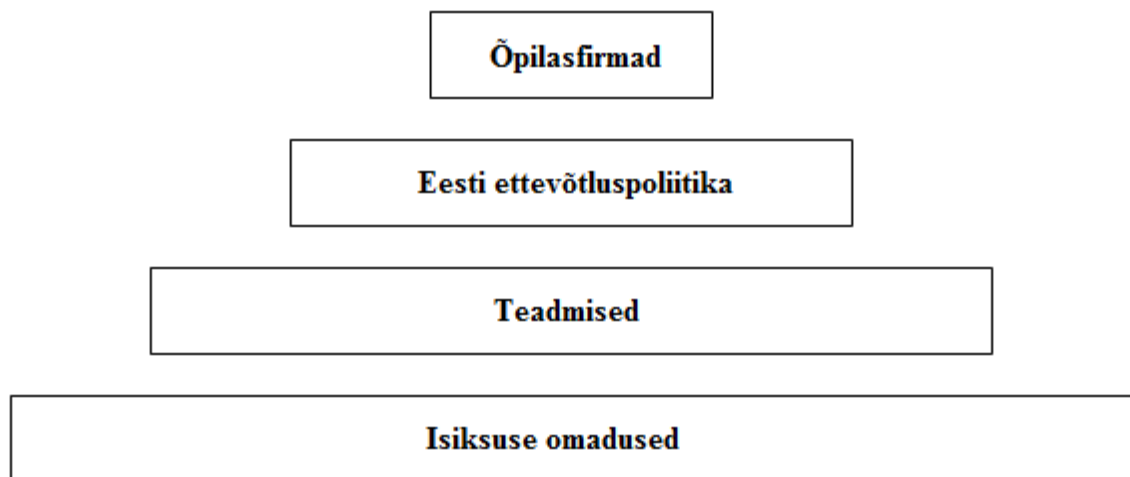
Teadlane ja poliitik Emerson Csorba on avaldanud arvamust, et õpilastel pole kunagi varem olnud nii ideaalseid võimalusi ettevõtlusega alustamiseks kooli ajal kui praegu. Ettevõtlus ei ole mitte ainult tegevus, mis suurendab õpilaste akadeemilist edu, vaid tugevdab usaldust ja sisendab oskusi ja omadusi, mis on vajalikud peale kooli lõpetamist. Kooli kõrvalt ettevõtlusega tegelemine võib olla väga ajamahukas, kuid saadav kasu rikastab traditsioonilist koolielu. (Csorba 2014)

Lisaks õpilasfirmade mõjule õpilastele ja õpetajatele on uuritud ka tegureid, mis mõjutavad õpilasfirmade arengut ja kasvu. Lobos ja Szewczyk (2014: 155) on välja toonud oma uuringu põhjal, et näiteks arvamusel, et edu tagab hea õnn ja soodne juhus, puudub statistiliselt oluline seos ettevõtte arenguga. Teisalt selgus, et kui ettevõtjal on alluvatega head suhted ja ettevõtte asub kohas, kus leidub kvalifitseeritud tööjõudu, on firma areng ja kasv suurema tõenäosusega tagatud. Olulised stiimulid ettevõtte kasvuks on ka riski võtmise julgus ja avalikkuse toetus. Selgus, et ettevõtte arengut soodustavad ebatüüpiline ja uuenduslik klienditeenindus ning soodsad välistingimused, näiteks infrastruktuur ja võime rentida, ehitada või osta rajatisi. (Lobos, Szewczyk 2014: 155)

Junior Entrepreneur Programme on Eesti õpilasfirma programmile sarnane programm Iirimaa, mille õppekava läbi omandavad 11-12-aastased õpilased ettevõtlusalaseid teadmisi. Õpilastel on võimalik luua oma ettevõtte, mille käigus õpitakse mõtlema nagu ettevõtja, töötatakse koos kohalike ettevõtjatega ning õpitakse investeerimist. (*Junior Entrepreneur Programme* 2017) Kuna programm on mõeldud põhikooli õpilastele, annab see edasi Eesti ettevõtlusõppe edendamise kava „Olen ettevõtlik!“ eesmärke ehk ettevõtlikkuse kujundamine algab juba lapse varajases eas (Ettevõtlusõppe ... 2010: 9-

11). Antud töö autor saab oma kogemuse põhjal kinnitada, et laps õpib kõige efektiivsemalt just varajases eas.

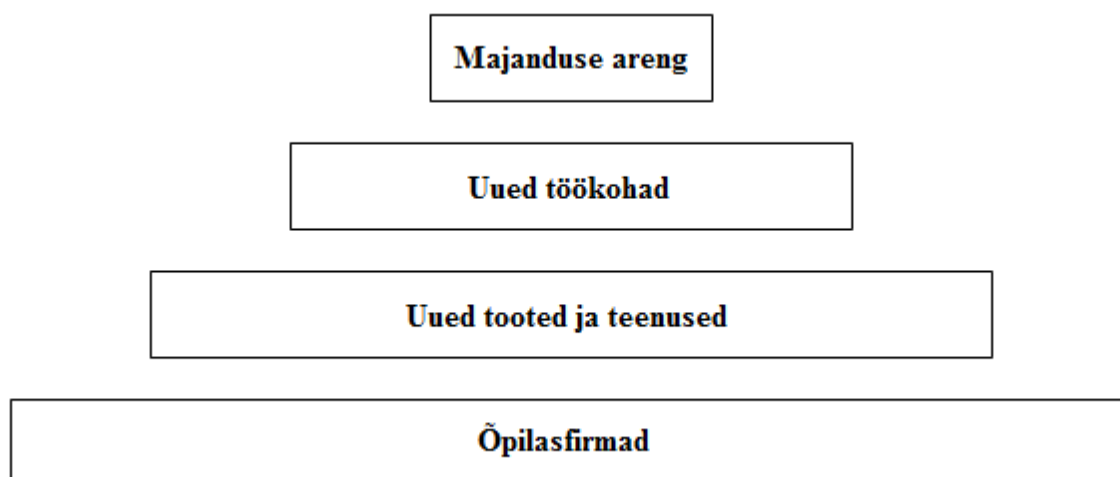
Võttes kokku eelnevates alapeatükkides käsitletud ettevõtlikkuse olemuse ja seda mõjutavad tegurid, Eesti ettevõtluspoliitika eesmärgid noorte ettevõtlikkuse arendamisel ja õpilasfirma olemuse, on koostanud antud töö autor kokkuvõtavad joonised 2 ja 3. Joonisel 2 on kujutatud püramiidi, mille aluseks on isiksuse omadused ja tipuks õpilasfirma. Püramiid selgitab, et kui noortel on olemas ettevõtlikkust mõjutavad isiksuse omadused, on nad huvitatud eneseharimisest. Vajalikud isiksuse omadused ja teadmised suunavad noori osalema ettevõtlusalastes programmides, kus üheks võimaluseks on luua õpilasfirma.

Joonis 2. Noorte teekond õpilasfirmani.

Allikas: (Klucznik-Törö 2014: 52-63; Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 2016; Ettevõtlusõppe ... 2010: 9-11; JA Eesti 2017d).

Joonisel 3 on kujutatud püramiidi, mille aluseks on õpilasfirmad. Töö õpilasfirmades aitab noortel arendada teadmisi ja oskusi läbi kogemuspõhise õppevormi. Omades ettevõtlusalaseid teadmisi ja kogemusi õpilasfirma tööst, 20% noortest jätkab ka tulevikus ettevõtlusega. See aitab kaasa uute töökohtade tekkele, kuid laiemas perspektiivis majanduse arengule.

Joonis 3. Õpilasfirma kui majanduse arengut mõjutav tegur.

Allikas: (JA Eesti 2017d, Kolbre *et al.* 2017: 6-11; Euroopa Komisjon 2017; GEM 2017).

Õpilasfirmad võivad välja töötada täiesti uusi tooteid ja teenuseid või arendada juba olemasolevaid. Kümme Sheffieldi ülikooli tudengit jagati kaheks ettevõtteks arendamiseks innovaatilisi meditsiinitarvikuid, mis võivad päästa mitmeid elusid. Mõlemad grupid hakkasid toote arendamisel lähtuma erinevatest vaatenurkadest. Tudengid ise leidsid, et on oluline teha midagi, mis annab ülikoolis õpitust erineva perspektiivi. (Roper 2016) Antud töö autori arvates on positiivne, et tudengid väljusid oma mugavustsoonist ja võtsid ette midagi, mis võib päästa inimeste elusid.

Meditšiinivaldkonnas on veel teisigi õpilaste poolt arendatud tooteid. 20-aastane New Yorki noormees on välja töötanud superkangelase teemalise paberi, mis aitab väikestel lastel vähendada hirmu arsti juures. Noormees ise on tänulik ettevõtlusõppele koolis, mis andis talle vajalikud oskused ja teadmised alustada oma ettevõttega. Ta leidis, et „see pole lihtsalt *Powerpointi* esitus, kus sa räägid õpetajale sissetulekust. Ei, sa pead minema ja reaalselt teenima selle sissetuleku.“ Oma ettevõtte rajas noormees virtuaalse ettevõtlusprogrammi (*Virtual Enterprises International*) raames. (Pasquantonio 2016) *Virtual Enterprises International* on globaalne ärisimulatsioon, mille käigus saavad õpilased võistelda teiste õpilastega ettevõtlusvaldkonnas. Programm aitab arendada õpilastes ettevõtlikkust ja kommunikatsiooni ning annab teadmisi finants- ja tehnoloogiaalalt. Lisaks ei ole programmi kaasatud ainult õpilased, vaid ka nende õpetajad. (*Virtual Enterprises International* 2017)

Ka Mahmoud Khedr on üks õpilastest, kes on asutanud oma ettevõtte. Kui noormees õppis keskkoolis, käisid paljud ta sõbrad temalt nõu küsimas riidetuse osas ja sealt arenes välja poisi enda ettevõtte. Ettevõtte, mis müüb riideid, on unikaalne selle poolest, et tegelikult pole müüdnud ühtegi riideeset, vaid kõik toimub virtuaalselt. (Reston 2015) Manhattani Äriakadeemia (*Manhattan Business Academy*) on üks mitmesajast koolist, mis toetab virtuaalset ettevõtlust. Sarnaselt teistele programmidele aitab akadeemia arendada õpilastes ettevõtlikkust. Samuti saavad õpilased teadmisi juurde finants-, juhtimis-, investeerimis- ja turundusalalt. (*Manhattan Business Academy* 2017)

Kuressaare ametikoolis osalevad lisaks õpilastele ka õpetajad õpilasfirma programmis. Õpetajate peamiseks ülesandeks on õpilasi nõustada, lahendada probleeme ja toetada. Kuna õpilaste jaoks on oluline õpetaja hoiak ja silmaring, korraldatakse õpetajatele ettevõtluskoolitusi. (Tuisk 2017)

Vaadeldes õpilasfirmade võimalusi Eestis tegutsemiseks, võib välja tuua nii plusse kui miinuseid. Ühelt poolt on tänu Eesti väiksusele võimalik kergelt välja arendada tootevõrgustik. Teisalt on turg piiratud ja ühel hetkel tuleb hakata otsima võimalusi väljast poolt Eestit. Kui arvestada võimalusi turul katsetamiseks, on Eesti ideaalne koht väikefirmadele alustamiseks. (Vahtla 2016) Jätkates õpilasfirma tööga peale programmi lõppu, on alustaval ettevõtjal võimalik osaleda mitmesugustel ettevõtja baaskoolitustel ning taotleada ettevõtmise alustamise toetust. Toetusi pakuvad näiteks Töötukassa, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus ja Euroopa Liit. Lisaks on võimalik KredExist võtta käendatavat stardilaenu. (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus 2016) 2016. aasta lõpus avaldas SEB, et üha rohkem õpilasfirmasid registreerib ennast pärisettevõtteks. Läbi õpilasfirma kogemuse saavad noored kindlustunnet, et alternatiiviks palgatööle võib luua oma firma. Eestis on edukamateks õpilasfirma toodeteks näiteks valemivihikud, pehmed helkurid ning Spoony šokolaadilusikad. (Nuum 2016)

Kokkuvõtvalt saab öelda, et õpilasfirma on hea võimalus kogemuspõhiseks ettevõtlusõppeks koolis. Läbi õpilasfirma programmi omandavad õpilased ettevõtlusalaseid teadmisi ja oskusi ning muutuvad julgemaks ja loovamaks. Seda kinnitavad nii alapeatükis käsitletud uuringud kui ka autori enda isiklik kogemus.

2. UURING ÕPILASFIRMADE SEAS

2.1. Uurimismetoodika ja õpilasfirmade tutvustus

Antud alapeatükis antakse lühiülevaade eestlaste ettevõtlikkusest ja Eesti õpilasfirmade tegevusest ning tutvustatakse uurimismetoodikat ja valimit.

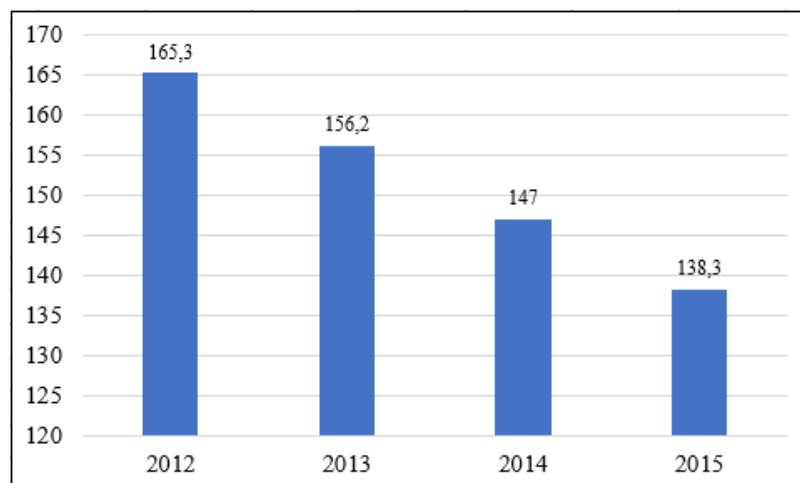
Eesti noorte ettevõtlikkust on võimalik hinnata majandusnäitajate abil, näiteks hõivatute arvu, töötuse määra ning majanduslikult aktiivsete ettevõtete arvuga. Bakalaureusetöö autorile olid kättesaadavad 2012.-2015. aasta andmed. Hõivatute arvu ja töötuse määra hindas autor vanusegrupis 15-24 aastased, kuna selles eas osaletakse õpilasfirma programmis ning antud vanusegrupp on ametlikult välja toodud Eesti Statistikaameti andmebaasides. Vanusegruppi 15-24 eluaastat kuuluvate inimeste arv (tuhat) aastatel 2012-2015 on välja toodud joonisel 4. Jooniselt on näha, et Eesti rahvastik on vananemas.

Kui 2012. aastal oli noorte töötuse määr Eestis 20,9%, siis 2015. aastal oli see langenud 13,1%-ni (vt tabel 4). Hõivatute arv 2012. aastal oli 52,1 tuhat, kuid 2014. aastal langes see 48 tuhandele. Kuigi hõivatute arvu langus oli suur, siis 2015. aastal tõusis see 49,3 tuhandele. Perioodil 2012-2015 kasvas majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv 8514 ettevõtte võrra. See annab kinnitust, et eestlaste ettevõtlusaktiivsus on kasvamas ning nad on muutumas ettevõtlikumateks. (Statistikaamet 2017)

Tabel 4. Eesti noorte majandusnäitajad ning majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv aastatel 2012-2015

Näitaja	2012	2013	2014	2015
Hõivatute arv (tuhat)	52,1	49,6	48	49,3
Töötuse määr (%)	20,9	18,7	15	13,1
Majanduslikult aktiivsed ettevõtted (arv)	108 884	112 760	113 765	117 398

Allikas: (Statistikaamet 2017).

Joonis 4. Vanusegruppi 15-24 eluaastat kuuluvate inimeste arv (tuhat) aastatel 2012-2015 Allikas: (Statistikaamet 2017).

Igal õppeaastal registreeritakse *Junior Achievement* õpilasfirma programmis ligikaudu paarsada õpilasfirmat. Õpilasfirmade peamiseks tegevusvaldkonnaks läbi õppeaastate on kunst, meelelahutus ja vabaaeg, st valmistatakse käsitööehteid, lauamänge ja muid tooteid. 2014/2015. ja 2015/2016. õppeaastal kasvas tehnikaalane tegevus, mida võib pidada iseloomulikuks tehnika arengule. (JA Eesti 2017b)

Tabel 5 annab ülevaate 2012/2013.-2015/2016. õppeaastal registreeritud õpilasfirmade arvust ja nende peamistest tegevusvaldkondadest. Tabelist on näha, et õppeaastal 2013/2014 vähenes registreeritud õpilasfirmade arv hüppeliselt, kuid järgmisel õppeaastal arv taas kasvas. Kahjuks on autorile kättesaadav vaid õppeaastal 2015/2016 programmis osalenud õpilaste arv, milleks on 806 õpilast.

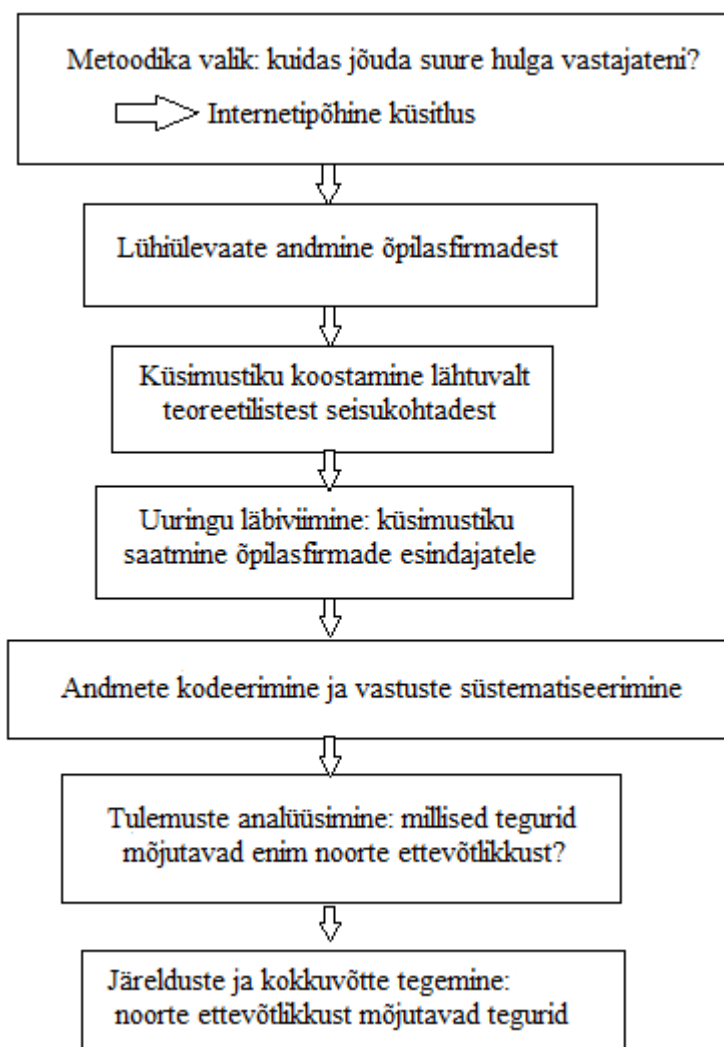
Tabel 5. Õpilasfirmade tegevus Eestis

Õppeaasta	Registreeritud õpilasfirmade arv	Registreeritud õpilasfirmade arvu muutus võrreldes eelmise aastaga	Peamised tegevusvaldkonnad
2012/2013	227		Kunst, meelelahutus ja vabaaeg; haridus
2013/2014	205	-22	Kunst, meelelahutus ja vabaaeg; majutus ja toitlustus
2014/2015	233	+28	Kunst, meelelahutus ja vabaaeg; kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus
2015/2016	240	+7	Kunst, meelelahutus ja vabaaeg; kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus

Allikas: (JA Eesti 2017b); autori koostatud.

Lisaks õpilasfirmade igapäevasele tegevusele on nende liikmetel võimalik osaleda erinevatel ettevõtlusalastel koolitustel. Iga aasta veebruaris toimub suur Eesti õpilasfirmade laat, kus on võimalik oma firma veel edukamaks muuta. Õpilasfirmade laadale järgneb finaalvõistlus, mille võitnud õpilasfirma esindab Eestit Euroopa õpilasfirmade võistlusel. Seni on Eesti Euroopa õpilasfirmade võistlusel võitnud esikoha kaks korda: 2009. aastal, mil Eestit esindas õpilasfirma Roheline Jälg ja 2013. aastal õpilasfirma Kolm Põrsakest. (JA Eesti 2017a)

Bakalaureusetöö empiiriline osa valmis mitmes etapis (vt joonis 5). Kõigepealt valis autor meetoodika ja seejärel tutvus Eestis tegutsevate õpilasfirmadega. Töö viimase etapina tegi autor järeldused ja kokkuvõtte.

Joonis 5. Uurimisprotsessi etapid.
Allikas: Autori koostatud.

Tabel 6. Küsimustiku küsimused lähtudes teoreetilistest seisukohtadest

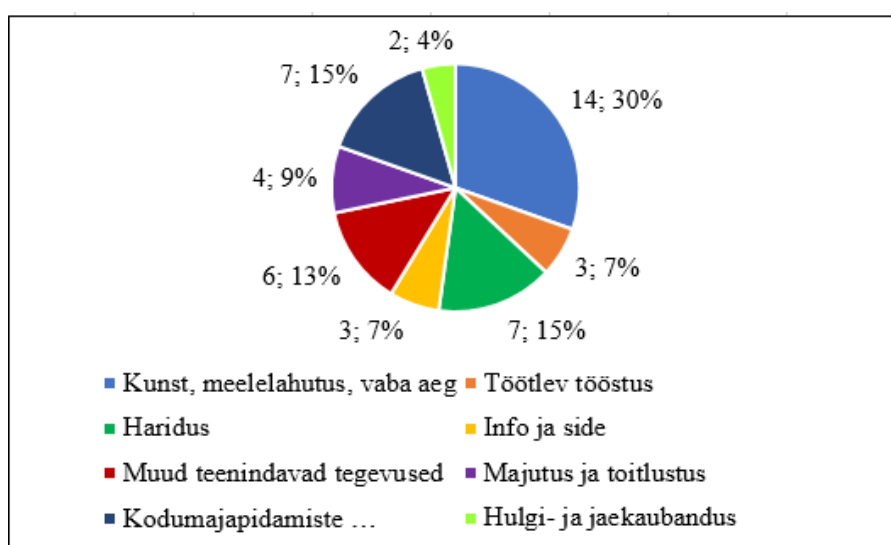
Autor (aasta)	Autori(te) seisukoht	Küsimustiku küsimus	Saavutatav tulemus
Klucznik-Törö (2014)	Ettevõtlikkust mõjutavad tegurid: <ul style="list-style-type: none"> • loovus; • kujutlusvõime; • riskivõime; • erksus; • motivatsioon; • innovaatus; • omaalgatuslik ettevõtmine. 	Millised tegurid mõjutavad kõige enam ettevõtlikkust Teie arvates?	Vastaja arvamuse selgitamine peamiste ettevõtlikkust soosivate tegurite osas
Akhter, Sumi (2014)	Kõrgharidus mõjub negatiivselt ettevõtlikkusele, kuna haritumad inimesed on rohkem motiveeritud leidma töökohta olemasolevas tööstuses kui looma oma ettevõtet.	Missugused on Teie arvates põhjused, mis takistavad ettevõtlusega alustamist?	Vastaja arvamuse selgitamine peamiste ettevõtlikkust pärssivate tegurite osas
Liiv et al. (2017)	Uuringu tulemustest selgus, et 71,8% vastanutest omab häid eeldusi ettevõtjaks saamiseks. Ettevõtjale omaste isikutunnustena töid vastanud välja enesekindluse, püüdlemise iseseisvusele ning riskijulguse.	Kuidas hindate endal järgmiste oskuste ja võimete olemasolu?	Vastaja ettevõtlusalaste oskuste ja võimete olemasolu selgitamine
Kolbre et al. (2017)	Enamus uuringu küsitletutest kavatses luua oma ettevõtte.	Kas plaanite tulevikus õpilasfirmat edasi arendada mõneks Eestis kehtivaks ettevõtlusvormiks?	Vastaja soovi hindamine ettevõtlusega tegelemise osas
<i>Junior Achievement</i> Eesti (2017)	Edukatel õpilasfirmadel on võimalik end tulevikus ümber registreerida Eestis tegutsevaks ettevõtlusvormiks.	Kuidas hindate oma õpilasfirma tegevust?	Vastaja hinnangu selgitamine õpilasfirma tegevuse osas
Kaseorg, Siimon (2008)	Eestis on ettevõtlusaktiivsus tõusnud, kuid selle säilitamine ei ole kerge.	Millisel tasemel on Teie arvates õpilaste ettevõtlikkus?	Vastaja hinnangu selgitamine ettevõtlikkuse taseme osas
Innove (2017)	Edu Tegu eesmärgiks on kujundada õpilaste ettevõtlikkust läbi ainetes nii üld-, kutse- kui ka kõrghariduse tasemel.	Millisel tasemel on Teie kooli õppekava integreeritus ettevõtlusõppega?	Vastaja hinnangu selgitamine kooli õppekava integreerituse osas ettevõtlusõppega
Ettevõtlusõppe ... (2010)	2010. aastal avaldati Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellimisel ettevõtlusõppe edendamise kava „Olen ettevõtlik!“.	Kuidas saaks riik/linn/kool arendada õpilaste ettevõtlikkust Teie arvates?	Vastajapoolsete soovitude kogumine

Allikas: Autori koostatud.

Antud uuring viidi läbi küsitluse teel. Küsimused koostati lähtudes teoreetilistest seisukohtadest (vt tabel 6). Tabelist 6 nähtub, et küsimuste saavutatavaks tulemuseks oli peamiselt vastaja hinnangu ja arvamuse selgitamine. Küsimused olid peamiselt suletud, kuid leidis ka paar avatud küsimust, näiteks palus autor kirjeldada oma õpilasfirma äriideed ja küsis õpilaste arvamust, kuidas riik, linn ja kool saaksid arendada õpilaste ettevõtlikust (vt lisa 1). Küsimuste koostamisel kasutas autor ka 7-pallilist skaalat.

Küsitlus viidi läbi ajavahemikus 10. jaanuar - 25. jaanuar 2017. Küsimustik saadeti 2015/2016. ja 2014/2015. õppeaastal registreeritud 424 õpilasfirma esindajale e-maili teel. Kokku osales küsitluses 46 vastajat. Kuna küsitlus oli anonüümne, küsis autor vastajate süstematiseerimiseks õpilasfirma tegevusvaldkonda Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaatori (EMTAK) järgi (RIK 2016).

Tulemustest selgus, et suurem osa vastanutest tegutses kunsti, meelelahutuse ja vaba aja valdkonnas. Kuigi EMTAKi järgi on tegevusvaldkondi 21, siis uuringus osalenud õpilasfirmade tegevus varieerus 8 tegevusvaldkonna vahel. Uuringus osalenud õpilasfirmade tegevusvaldkondi kirjeldab joonis 6. Lisaks õpilasfirmade tegevusvaldkondadele palus töö autor kirjeldada vastanu õpilasfirma äriideed. Peamiselt tegelesid vastanud meelelahutustoodete valmistamisega, näiteks telefonikleepsude, lipsude, küünalde, kingituste jms valmistamisega. Samuti leidis palju infotehnoloogialahendusi, näiteks veebilehekülgi ja telefonirakendusi.

Joonis 6. Õpilasfirmade tegevusvaldkonnad.
Allikas: Autori koostatud.

Vähem vastajate arvu põhjendab autor sellega, et õpilasfirma registreeritakse ainult üheks õppeaastaks ja hiljem ei pruugita õpilasfirma e-maili enam kasutada.

2.2. Õpilasfirmade uuringu tulemuste analüüs ja järeldused

Antud alapeatükis tuuakse välja uuringu analüüsi tulemused ja järeldused. Nagu eelnevalt mainitud, osales uuringus 46 õpilasfirma esindajat. Selgitamaks välja noorte ettevõtlikkust mõjutavad tegurid, palus töö autor vastanutel märkida ära etteantud teguritest nende arvates kõige enam ettevõtlikkust mõjutavad tegurid.

Tabel 7. Noorte ettevõtlikkust mõjutavad tegurid

Tegur	Vastanute arv	Osakaal, %
Aktiivsus	41	16
Motiveeritus	37	15
Ambitsioonikus	30	12
Omaalgatuslik ettevõtmine	29	12
Loovus	28	11
Innovaatilisus	23	9
Pere	17	7
Kooli õppekava	14	6
Omavalitsuse panus	12	5
Ettevõtete panus	12	5
Erksus	5	2
Muu	3	1

Allikas: Autori koostatud.

Tulemustest selgus, et kõige enam mõjutavad noorte ettevõtlikkust aktiivsus ja motiveeritus (vt tabel 7). Teisalt arvasid vastanud, et kõige vähem mõjutab ettevõtlikkust erksus. Klucznik-Törö (2014: 52-63) arvates mõjutavad ettevõtlikkust just kujutus- ja riskivõime, erksus, motivatsioon, innovaatilisus ja omaalgatuslik ettevõtmine. Samuti sai antud töö autor kinnitust, et välistel teguritel (koolil, ettevõtetel, linnal) on ettevõtlikkusele väiksem mõju kui sisemistel teguritel.

Lisaks ettevõtlikkust mõjutavatele teguritele palus töö autor hinnata etteantud tegurite mõju ettevõtlusega alustamisele 7-pallilisel skaalal, kus 1 tähistas mõju täielikku puudumist ning 7 tähistas väga tugevat mõju. Tulemustest selgus, et kõige mõjukamateks probleemideks on motivatsiooni (28 vastajat) ja äriidee (16 vastajat) puudumine (vt tabel 8). Mõju täielikku puudumist hindasid vastanud kindla sissetuleku ja turvatunde

puudumise puhul. Samuti ei tunnetatud turvatunde puudumise väga tugevat mõju. Standardhälvetes suuri kõikumisi pole ehk üldiselt vastajate vastused ei erinenud üldisest keskmisest palju.

Tabel 8. Ettevõtlusega alustamist mõjutavad tegurid

	Min	Max	Mood	Keskmine	Standardhälve
Motivatsiooni puudumine	1	7	7	6,1	1,5
Ettevõtte loomisega seotud tegevuste keerukus	1	7	4	4,2	1,4
Hetke majanduskliima	1	7	5	4,0	1,3
Ebaõnnestumise oht	1	7	3	4,0	1,4
Kindla sissetuleku puudumine	2	7	4	4,7	1,5
Turvatunde puudumine	2	6	4	3,9	1,3
Liiga palju vaeva peab nägema	1	7	4	4,0	1,8
Puudub äriidee	1	7	7	5,2	1,8
Puuduvad praktilised oskused	1	7	5	4,1	1,7

Allikas: Autori koostatud.

Antud töö autori poolt saadud tulemused on sarnased Kolbre *et al.* (2017: 6-11) läbiviidud uuringu tulemustega, kus uuriti TTÜ bakalaureuseõppe lõpetajate valmisolekut ettevõtlusega alustamiseks. Tulemustest selgus, et ettevõtlusega alustamise takistustena nähti motivatsiooni ja kapitali puudumist, samuti äriidee ja praktiliste kogemuste puudumist. TTÜ bakalaureuseõppe tudengite seas läbiviidud uuringust selgus, et enamus vastajatel on ettevõtlusalased oskused osaliselt olemas. Lisaks tuli analüüsist välja, et vastanud, kes ei oska juhtida väikeettevõtet, vastasid, et nad ei oska sõlmida kontakte, leida mittestandardseid lahendusi, ei oma selget ettekujutus ettevõtlusest ning ei oska sõlmida tehinguid. (Liiv *et al.* 2017: 6-12)

Sarnaselt TTÜ bakalaureuseõppe tudengite seas läbiviidud uuringule palus antud töö autor hinnata vastajatel ettevõtlusalaste oskuste olemasolu 7-pallilisel skaalal, kus 1 tähistas oskuse täielikku puudumist ja 7 oskuse täielikku olemasolu. Autor sai kinnitust, et kõige vähem omavad vastanud võimet oma ettevõtte tegevust hinnata raamatupidamisaruannete põhjal, kuna gümnaasiumi ettevõtlusõppes ei õpetata nii spetsiifiliselt aruandeid lugema (vt tabel 9). Samuti omavad vastanud vähesel määral oskust leida rahastajaid ja leida mittestandardseid lahendusi. Kõige enam omavad vastanud organiseerimisvõimet ja oskust juhtida oma meeskonda. Kuna küsimustikule vastasid üldiselt õpilasfirma juhid ise, on tulemus ootuspärane.

Tabel 9. Vastanute hinnang enda oskuste ja võimete olemasolule

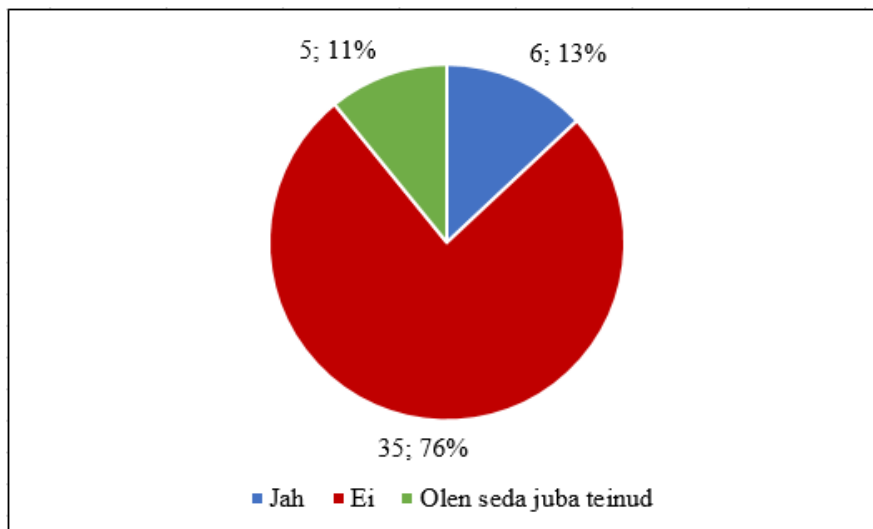
	Min	Max	Mood	Keskmine	Standardhälve
Oskus juhtida väikeettevõtet	1	7	6	4,9	1,2
Oskus välja töötada uusi äriideid	2	7	6	4,7	1,3
Oskus sõlmida tehinguid	2	7	6	4,8	1,2
Oskus leida rahastajaid	1	7	5	3,9	1,3
Selge ettekujutus ettevõtlusest	1	7	5	4,4	1,3
Oskus käituda ja teha otsuseid ebamäärasuse tingimustes	2	7	5	4,7	1,2
Oskus leida mittestandardseid lahendusi	2	7	5	4,7	1,3
Oskus sõlmida kontakte, pidada läbirääkimisi	2	7	5	4,9	1,1
Oskus juhtida oma meeskonda	2	7	6	5,5	1,5
Oskus lahendada konflikte	3	7	6	5,6	0,9
Organiseerimisvõime	3	7	6	5,7	0,9
Üldistamisvõime	2	7	6	5,0	1,3
Võime oma tegevuse tulemusi professionaalselt hinnata	1	7	5	4,7	1,5
Oskus hinnata uute ideede perspektiivsust	2	7	5	4,9	1,2
Oskus müüa oma toodet/teenust	3	7	5	4,9	1,0
Oskus turundada oma toodet/teenust	2	7	5	4,8	1,1
Oskus koostada eelarvet	2	7	6	4,9	1,4
Võime oma ettevõtte tegevust hinnata raamatupidamisaruande põhjal	2	7	4	4,7	1,5
Läbikaalutud hinnangute andmise oskus	2	7	6	4,8	1,2
Oskus hinnata igasuguseid toiminguid eetika ja moraali seisukohalt	1	7	6	5,2	1,4

Allikas: (Autori koostatud).

Standardhälvetes väga suuri kõikumisi pole, kuid kahe oskuse puhul jäi standardhälve alla 1 ehk üldiselt vastajate vastused ei erinenud üldisest keskmisest palju. Vastanute keskmine arvamus jäi 3 ja 6 vahele. Analüüsides vastuseid omavahel, leidis autor, et vastanu, kel puudub oskus juhtida väikeettevõtet, omab oskust juhtida meeskonda, lahendada konflikte, organiseerimisvõimet ning suudab hinnata oma tegevuse tulemusi professionaalselt. Tulemusest järeldub, et vastanu on võimeline vastutama ettevõtte allüksuse eest, kuid mitte ettevõtte kui terviku eest. Samuti oli seos ettevõtlusalaste oskuste olemasolu ja soovi ettevõtlusega jätkamise vahel.

Selgitamaks välja vastanute motiveeritust oma õpilasfirmas alustatud töö jätkamiseks, uuris autor vastanute soovi arendada oma õpilasfirmat edasi mõneks Eestis kehtivaks

ettevõtlusvormiks. Suurem osa vastanutest (76%) vastas, et nad ei soovi jätkata õpilasfirmaga, kuid selgus, et 11% vastanutest on juba seda teinud ja 13% soovib tulevikus jätkata (vt joonis 7).

Joonis 7. Vastajate hinnang soovile arendada oma õpilasfirmat edasi mõneks Eestis kehtivaks ettevõtlusvormiks.

Allikas: Autori koostatud.

Antud uuringu tulemused on mõnevõrra madalamad, kui Rae valla poolt läbi viidud uuringu tulemused. Rae valla noortest 20% küsitlusele vastanutest avaldas soovi tulevikus saada ettevõtjaks (Rae Vallavalitsus 2013: 11-13). Olenemata soovist mitte jätkata õpilasfirma tööga, hindasid vastanud oma firma tegevust pigem positiivselt (vt tabel 10).

Tabel 10. Vastajate hinnang oma õpilasfirma tegevusele

Hinnang	Vastanute arv	Osakaal, %
7 (väga hea)	6	13
6	4	9
5	16	35
4	13	28
3	7	15
2	0	0
1 (väga halb)	0	0

Allikas: Autori koostatud.

Tabelist 11 ilmneb, et kõige enam soovivad need vastanud arendada õpilasfirmat edasi mõneks Eestis kehtivaks ettevõtlusvormiks, kes hindasid oma õpilasfirma tegevust hinnetega 4-7. Nagu eelnevalt mainitud, kuigi suurem osa vastanutest ei soovi arendada oma õpilasfirmat edasi, hindasid nad oma firma tegevust pigem positiivselt.

Tabel 11. Soov arendada õpilasfirmat mõneks Eestis kehtivaks ettevõtlusvormiks sõltuvalt hinnangust õpilasfirma tegevusele

Hinnang	Soovin arendada	Ei soovi arendada	Olen seda juba teinud
7 (väga hea)	1 (2%)	4 (9%)	1 (2%)
6	0 (0%)	3 (7%)	1 (2%)
5	3 (7%)	11 (24%)	2 (4%)
4	2 (4%)	11 (24%)	0 (0%)
3	0 (0%)	6 (13%)	1 (2%)
2	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
1 (väga halb)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)

Allikas: Autori koostatud.

Sarnaselt tabelile 11 analüüsis autor vastajate soovi arendada õpilasfirmat mõneks Eestis kehtivas ettevõtlusvormiks sõltuvalt ettevõtlusalaste oskuste olemasolust (vt tabel 12). Oskuse olemasolu arvestas autor neil, kes hindasid oskuse olemasolu hindegaga 6 või 7 7-palli skaalal. Analüüsist selgus, et neil, kes ei soovi jätkata õpilasfirma tööga, on paremad ettevõtlusalased oskused kui neil, kes on juba jätkanud ettevõtlusega või plaanivad seda tulevikus teha. Tulemust põhjendab autor sellega, et antud töös lähtutakse motivatsioonist arendada oma õpilasfirmat edasi, mis aga ei tähenda seda, et vastanul ei võiks olla oma õpilasfirmast mõni parem äriidee. Sageli on ettevõtlikumad need inimesed, kellel on rohkelt erinevaid ideid ja julgus uusi ettevõtmisi proovida. Suurt oskuste olemasolu erinevust täheldas autor konflikti lahendamise oskuse, organiseerimisvõime ja eelarve koostamise oskuse puhul.

Lisaks oskustele mõjutavad õpilasfirma arengut ja kasvu ettevõtja suhted alluvatega ja ettevõtte asukoht. Samuti on olulised tegurid ka riski võtmise julgus ja avalikkuse toetus. Ettevõtte arengut soodustavad innovaatilised lahendused klienditeeninduses ning soodsad välistingimused. (Lobos, Szewczyk 2014: 155) Tuginedes teooriale, võivad ettevõtjal küll olla olemas vajalikud ettevõtlusalased oskused, kuid kui suhted alluvatega ja/või ettevõtte asukoht pole hea, on ka ettevõtte areng ja kasv väiksemad.

Tabel 12. Soov arendada õpilasfirmat mõneks Eestis kehtivaks ettevõtlusvormiks sõltuvalt oskuste olemasolust

Oskus	Ei plaani jätkata		Plaanib jätkata või on juba teinud	
	Vastanute arv	Osakaal, %	Vastanute arv	Osakaal, %
Oskus juhtida väikeettevõtet	9	3	6	2
Oskus välja töötada uusi äriideid	6	2	6	2
Oskus sõlmida tehinguid	9	3	6	2
Oskus leida rahastajaid	2	1	2	1
Selge ettekujutus ettevõtlusest	4	1	3	1
Oskus käituda ja teha otsuseid ebamäärasuse tingimustes	4	1	4	1
Oskus leida mittestandardseid lahendusi	7	2	4	1
Oskus sõlmida kontakte, pidada läbirääkimisi	9	3	6	2
Oskus juhtida oma meeskonda	17	5	8	3
Oskus lahendada konflikte	18	6	7	2
Organiseerimisvõime	20	6	7	2
Üldistamisvõime	13	4	7	2
Võime oma tegevuse tulemusi professionaalselt hinnata	10	3	4	1
Oskus hinnata uute ideede perspektiivsust	10	3	4	1
Oskus müüa oma toodet/teenust	7	2	7	2
Oskus turundada oma toodet/teenust	9	3	3	1
Oskus koostada eelarvet	15	5	4	1
Võime oma ettevõtte tegevust hinnata raamatupidamisaruande põhjal	12	4	5	2
Läbikaalutud hinnangute andmise oskus	8	3	7	2
Oskus hinnata igasuguseid toiminguid eetika ja moraali seisukohalt	16	5	7	2

Allikas: Autori koostatud.

Küsitluses palus autor vastajatel hinnata õpilaste ettevõtlikkuse taset. Tabelist 13 on näha, et vastajate hinnang on keskmine, kuid pigem positiivne. Ettevõtlusõppe Mõttekoda põhjendab õpilaste pigem keskmist ettevõtlikkuse taset ettevõtlusõppe puudumisega. Samuti napib ettevõtlusalaseid õppematerjale ja/või on ettevõtlusõppe alatähtsustatud. (Ettevõtlusõppe ... 2010: 11)

Tabel 13. Vastajate hinnang õpilaste ettevõtlikkuse tasemele

Hinnang	Vastanute arv	Osakaal, %
7 (väga hea)	2	4
6	6	13
5	15	33
4	13	28
3	8	18
2	2	4
1 (väga halb)	0	0

Allikas: Autori koostatud.

Vastajate hinnang kooli õppekava integreeritusele ettevõtlusõppega oli keskmine, kuid pigem negatiivne (vt tabel 14). 12 vastanut hindasid integreeritust hindegaga 3. Ainult 3 vastanut leidsid, et nende kooli õppekava integreeritus ettevõtlusõppega on väga hea (7). Vastanud, kes hindasid õpilaste ettevõtlikkust madalalt, hindasid ka kooli õppekava integreeritust ettevõtlusõppega madalalt. Positiivseks peab antud töö autor seda, et üha enam on hakatud rõhku panema ettevõtlusõppele koolides. Programmi Edu Tegu ehk „Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine kõigil haridustasemetel“ eesmärgiks on õpilaste ettevõtlikkust kujundatakse läbi aine üld-, kutse- kui ka kõrghariduse tasemel. Samuti ollakse arvamusel, et ettevõtlikkus on karjääri aluseks. (Innove 2017)

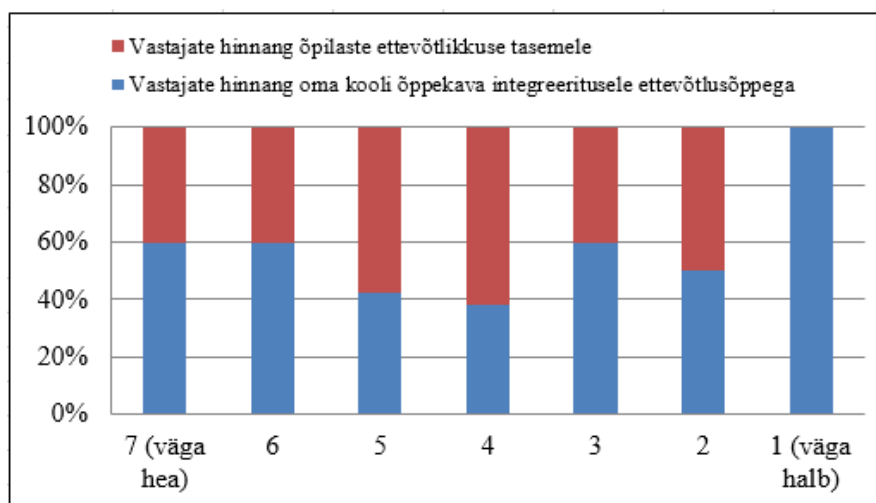
Tabel 14. Vastajate hinnang oma kooli õppekava integreeritusele ettevõtlusõppega

Hinnang	Vastanute arv	Osakaal, %
7 (väga hea)	3	7
6	9	20
5	11	24
4	8	17
3	12	26
2	2	4
1 (väga halb)	1	2

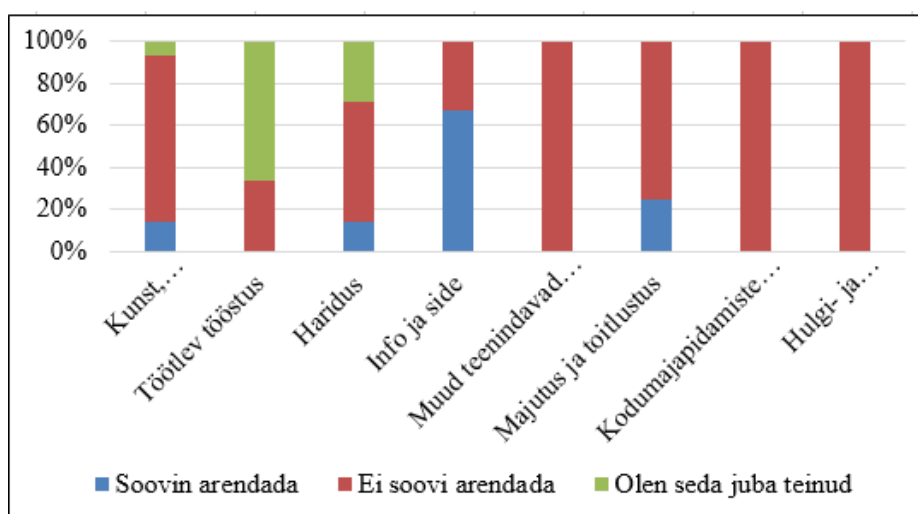
Allikas: Autori koostatud.

Lisaks vastanute hinnangule õpilaste ettevõtlikkuse tasemele ning kooli õppekava integreeritusele ettevõtlusõppega, analüüsis töö autor ka nende hinnangute omavahelist seost (vt joonis 8). Jooniselt on näha, et kõige enam hindasid vastanud õpilaste ettevõtlikkuse taset hindegaga 4 ja kooli õppekava integreeritust ettevõtlusõppega hindegaga 5. Ainult üks vastanu hindas mõlemat näitajat hindegaga 7. Kokkuvõtvalt saab öelda, et vastanud, kes

hindasid õpilaste ettevõtlikkust positiivselt, hindasid ka kooli õppekava integreeritust ettevõtlusõppega positiivselt.

Joonis 8. Hinnang õpilaste ettevõtlikkuse tasemele sõltuvalt hinnangust kooli õppekava integreeritusele ettevõtlusõppega.
Allikas: Autori koostatud.

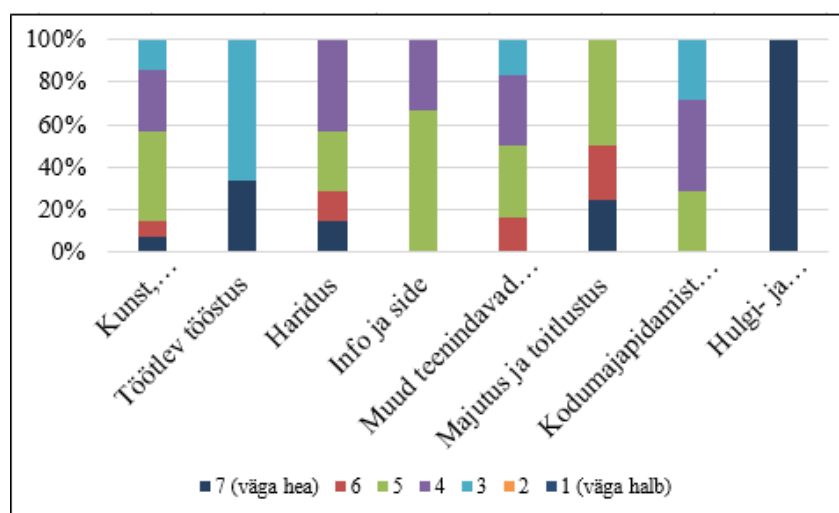

Joonis 9. Soov arendada õpilasfirma edasi mõneks Eestis kehtivaks ettevõtlusvormiks sõltuvalt õpilasfirma tegevusvaldkonnast.
Allikas: Autori koostatud.

Lisaks vastanute soovile jätkata õpilasfirma tõõga ka peale programmi lõppu, analüüsis autor vastanute soovi sõltuvalt õpilasfirma tegevusvaldkonnast (vt joonis 9). Jooniselt 9 on näha, et kõige enam avaldasid vastanud soovi õpilasfirma tõõga jätkata tegevusvaldkondades kunst, meelelahutus, vaba aeg ning info ja side. Õpilasfirma tõõga on juba

jätkanud õpilased tegevusvaldkondadest töötlev tööstus ning haridus. Oma soovi, kindlasti mitte õpilasfirma tööga jätkata, avaldasid vastanud tegevusvaldkondadest kodumajapidamine, hulgi- ja jaekaubandus ning muud teenindavad tegevused. Kindlasti ei saa ainult antud uuringu põhjal teha üldiseid järeldusi selle kohta, millistes tegevusvaldkondades on õpilastel motivatsiooni ettevõtlusega jätkamiseks.

Analüüsidest vastajate hinnangut oma õpilasfirma tegevusele sõltuvalt õpilasfirma tegevusvaldkonnast, saab välja tuua, et kõige kõrgemalt hindavad firma tegevust vastanud hulgi- ja jaekaubandusest (vt joonis 10). Kuigi kõik vastanud antud tegevusvaldkonnast hindasid oma firma tegevust kõige kõrgemalt, ei soovinud mitte keegi neist jätkata oma õpilasfirma tööga peale programmi lõppu. Keskmiselt, kuid pigem negatiivselt, hindasid vastanud oma firma tegevust valdkonnas kunst, meelelahutus, vaba aeg.

Joonis 10. Vastajate hinnang oma õpilasfirma tegevusele sõltuvalt õpilasfirma tegevusvaldkonnast.

Allikas: Autori koostatud.

Lõpetuseks palus autor vastanutel avaldada arvamust, kuidas saaksid riik, linn ja/või kool arendada õpilaste ettevõtlikust. Kõige enam leidsid vastanud, et majandusalased tunnid võiksid olla kõigile õpilastele kohustuslikud. Samuti võiks õpilastele korraldada rohkem ettevõtlusalaseid seminare, koolitusi ja muid üritusi. Välja tõid vastanud ka õpilaste julgustamise olla rohkem ettevõtlikud ja suurema teavitustöö ettevõtlusalaste programmide ja ürituste kohta. Tabel 15 annab kokkuvõtvalt edasi vastajate soovitusel riigile, linnale ja koolile ettevõtlikkuse arendamiseks.

Tabel 15. Vastajate soovitud koolile, linnale ja riigile noorte ettevõtlikkuse arendamiseks

Kool	Linn	Riik
Kohustuslikud majandustunnid	Turundada ettevõtlikkust	Rahalised toetused noortele firma loomiseks
Kutsuda esinema ettevõtjaid	Ettevõtlusalased projektid ja üritused	Luuu juriidiline vorm õpilasfirmadele
Turundada ettevõtlikkust	Õpetajate ettevõtlusalane koolitus	Julgustada noori nii majanduslikult kui moraalselt
Ettevõtlusalased projektid ja üritused	Julgustada noori nii majanduslikult kui moraalselt	
Õpetajate ettevõtlusalane koolitus		
Rohkem praktilisi ettevõtlusalaseid kogemusi		
Julgustada noori nii majanduslikult kui moraalselt		

Allikas: Autori koostatud.

Läbiviidud küsitlusega saavutas autor kõik soovitud tulemused (vt tabel 16). Kokkuvõtlikult saab öelda, et Eesti õpilasfirmadel on soodsad tingimused ettevõtlusega tegelemiseks. Samuti on paljudel noortel olemas ettevõtlusalased oskused. Kuigi seni on Eestis ettevõtlusõpe olnud tagaplaanil, on hakatud sellele nüüd rohkem tähelepanu pöörama.

Tabel 16. Küsitlusega soovitud ja saavutatud tulemused

Soovitud tulemus	Saavutatud tulemus
Vastaja arvamuse selgitamine peamiste ettevõtlikkust soosivate tegurite osas	Kõige enam mõjutavad ettevõtlikkust vastajate arvates aktiivsus ja motiveeritus.
Vastaja arvamuse selgitamine peamiste ettevõtlikkust pärssivate tegurite osas	Kõige mõjukamateks probleemideks on motivatsiooni ja äriidee puudumine.
Vastaja ettevõtlusalaste oskuste ja võimete olemasolu selgitamine	Kõige enam omavad vastanud organiseerimisvõimet ja oskust juhtida oma meeskonda ning kõige vähem võimet oma ettevõtte tegevust hinnata raamatupidamisaruannete põhjal.
Vastaja soovi hindamine ettevõtlusega tegelemise osas	76% vastanutest ei soovi arendada oma õpilasfirmat edasi mõneks Eestis kehtivaks ettevõtlusvormiks.
Vastaja hinnangu selgitamine õpilasfirma tegevuse osas	Hinnang oma õpilasfirma tegevusele on pigem positiivne.
Vastaja hinnangu selgitamine õpilaste ettevõtlikkuse taseme osas	Hinnang õpilaste ettevõtlikkuse tasemele on keskmine, kuid pigem positiivne.
Vastaja hinnangu selgitamine kooli õppekava integreerituse osas ettevõtlusõppega	Hinnang kooli õppekava integreeritusele ettevõtlusõppega on keskmine, kuid pigem negatiivne.
Vastajapoolsete soovitude kogumine	Vastanud leidsid, et majandusalased tunnid võiksid olla kõigile õpilastele kohustuslikud. Samuti võiks õpilastele korraldada rohkem ettevõtlusalaseid seminare, koolitusi ja muid üritusi.

Allikas: Autori koostatud.

Paljud koolid on lisanud oma õppekavasse majandustunnid ning erinevad omavalitsused ja ettevõtted on korraldanud ettevõtlusteemalisi üritusi. Siiski hindavad uuringus osalenud kooli õppekava integreeritust ettevõtlusõppega pigem madalalt ja soovivad lisaks majandustundidele osaleda ettevõtlusalastel üritustel ja koolitustel. Teisalt õpilaste ettevõtlikkus on pigem positiivsel tasemel. Autor leiab, et kõige olulisem on noortel teha koostööd kogunud ettevõtjatega, kes oskavad anda erialaseid soovitusi. Samuti saavad noored jagada oma tehnoloogiaalaseid teadmisi, mis vanemal generatsioonil tihti puuduvad.

KOKKUVÕTE

Eestis on ettevõtlusaktiivsus küllaltki madal, kuid aastate jooksul on sellele üha rohkem hakatud tähelepanu pöörama. Ettevõtlusõppega alustatakse juba lasteaias ning jätkatakse järgnevatel haridustasemetel. Noorte jaoks on korraldatud mitmeid ettevõtlusteemalisi programme, üritusi ja koolitusi. Üheks selliseks programmiks on *Junior Achievement* õpilasfirma programm.

Õpilasfirma programmis saavad õpilased harida end läbi kogemuspõhise õppe. See annab neile selge ettekujutuse ettevõtlusmaailmast. Tänapäeva noored on väga valivad töökohtade suhtes ning harjunud suhtlema veebipõhiselt. Tihti puudub neil ka varasem töökogemus. Läbi õpilasfirma programmi saavad noored arendada eelkõige suhtlemis- oskust, kuna koostööd tuleb teha nii omavahel, juhendajaga kui ka tuntud ettevõtjatega. Kogu õpitu on võimalik lisada tulevikus CV-sse, mis annab suure eelise tööle kandideerimisel.

Arendamiseks noorte ettevõtlikkust veelgi, on vaja teada ettevõtlikkust mõjutavaid tegureid. Selgitamiseks välja need tegurid, viis antud töö autor läbi uuringu. Uuringust selgus, et kõige enam soosivad ettevõtlikkust aktiivsus ja motiveeritus. Teisalt kõige mõjukamateks probleemideks on motivatsiooni ja äriidee puudumine. Vastajate ettevõtlusalaste oskuste ja võimete olemasolu välja selgitamiseks palus autor hinnata oskuse olemasolu 7-palli skaalal.

Tulemustest selgus, et kõige enam omavad vastanud organiseerimisvõimet ja oskust juhtida oma meeskonda ning kõige vähem võimet oma ettevõtte tegevust hinnata raamatupidamisaruannete põhjal. Lisaks selgus, et kuigi vastanute hinnang oma õpilasfirma tegevusele on pigem positiivne, ei soovi 76% vastanutest arendada õpilasfirmat edasi mõneks Eestis kehtivaks ettevõtlusvormiks. Kõige enam soovivad need vastanud arendada õpilasfirmat edasi mõneks Eestis kehtivaks ettevõtlusvormiks, kes hindasid oma

õpilasfirma tegevust hinnetega 4-7. Vastanutel, kes ei soovi jätkata õpilasfirma tööga, on paremad ettevõtlusalased oskused kui neil, kes on juba jätkanud ettevõtlusega või plaanib seda tulevikus teha. Suurt oskuste olemasolu erinevust täheldas autor konflikti lahendamise oskuse, organiseerimisvõime ja eelarve koostamise oskuse puhul.

Tegevusvaldkonniti soovisid õpilasfirma tööga jätkata õpilased, kes tegutsesid tegevusvaldkondades kunst, meelelahutus, vaba aeg ning info ja side. Ettevõtlusega on juba jätkanud õpilased tegevusvaldkondadest töötlev tööstus ning haridus. Vastajate hinnang õpilaste ettevõtlikkuse tasemele on keskmine, kuid pigem positiivne. Teisalt hinnang kooli õppekava integreeritusele ettevõtlusõppega on pigem negatiivne. Soovituste osas tõid vastanud välja, et majandusalased tunnid võiksid olla kõigile õpilastele kohustuslikud ja õpilastele võiks korraldada rohkem ettevõtlusalaseid seminare, koolitusi ja muid üritusi.

Kokkuvõtvalt saab autor teha järelduse, et kõige enam mõjutavad ettevõtlikkust aktiivsus ja motiveeritus ning äriidee puudumine. Noortel on Eestis palju võimalusi arendamiseks endas ettevõtlikkust, kuid tihti jäävad need võimalused märkamata. Antud bakalaureusetööd on võimalik kasutada Eesti ettevõtluspoliitika rakendamisel, kuna tööst selguvad tegurid, mis mõjutavad ettevõtlikkust enim. Samuti saavad tööst ideid ettevõtlikud inimesed, kes soovivad muuta inimesi veel rohkem ettevõtlikumaks. Töö edasiarendusvõimaluseks on uurida kogu Euroopa õpilasfirmasid.

VIIDATUD ALLIKAD

1. **Akhter, R., Sumi, F. R.** Socio-Cultural Factors Influencing Entrepreneurial Activities: A Study on Bangladesh. – IOSR Journal of Business and Management, Vol. 16, Issue 9, Ver. II, 2014, pp. 1-10. DOI: 10.9790/487X-16920110
2. **An, N. H., Khuong, M. N.** The Factors Affecting Entrepreneurial Intention of the Students of Vietnam National University – A Mediation Analysis of Perception toward Entrepreneurship. – Journal of Economics, Business and Management, Vol. 4, No. 2, February 2016, pp. 104-111. DOI: 10.7763/JOEBM.2016.V4.375
3. **Caird, S.** Problems with the identification of enterprise competencies and the implications for assessment and development. – Management Education and Development, Vol. 23, Part 1, 1992, pp 6-17. DOI: 10.1177/135050769202300110
4. **Cheung, C. K.** Practicing Entrepreneurship Education for Secondary Pupils through the Operation of a New Year Stall in Hong Kong. – The Asia-Pacific Education Researcher Vol. 17, No. 1, 2008, pp. 15-31. URL: <https://ejournals.ph/article.php?id=3866>
5. **Csorba, E.** Why become a student entrepreneur? – The Telegraph, 2014. [<http://www.telegraph.co.uk/education/universityeducation/student-life/11161134/Why-become-a-student-entrepreneur.html>]. 26.03.2017
6. EAS. Mis on iduettevõtte (startup)?. [<http://195.80.116.172/et/2008-12-23-14-43-39/2008-12-29-10-26-17/-eas/2009-01-02-11-19-54/60-spikker-rahvusvahelistuvale-startupile-/spikker-rahvusvahelistuvale-startupile-/75-mis-on-startup>]. 13.05.2017
7. Eesti. Ettevõtte registreerimine. 30.03.2016. [https://www.eesti.ee/est/ettevotte_registreerimine]. 18.05.2017
8. Ettevõtlike Arendamise Sihtasutus. Toetused alustavale ettevõtjale. Eesti, 2016. [https://www.eesti.ee/est/alustava_ettevotte_rahastamine]. 15.04.2017
9. Ettevõtlasteater. Idee. [http://ettevotlusteater.eu/?page_id=6]. 14.04.2017

10. Ettevõtlusõppe Edendamise kava. „Olen ettevõtlik!“. Tallinn: Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Ettevõtlusõppe Mõttekoda, 2010, 66 lk.
11. Ettevõtlusõppe mõiste kujunemine.
[http://www.koda.ee/public/Ettevotlusoppe_moiste_kujunemine.pdf]. 08.01.2017
12. Euroopa Komisjon. Entrepreneurship education.
[https://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/support/education_et]. 05.03.2017
13. **Evans, L.** University-Backed Business That Put Students in the Driver’s Seat. – Entrepreneur, 2013. [<https://www.entrepreneur.com/article/229079>]. 01.04.2017
14. **Fayolle, A., Kyrö, P.** The Dynamics Between Entrepreneurship, Environment and Education. – Edward Elgar Publishing Limited, 2008, 325 p. URL:
http://shora.tabriz.ir/Uploads/83/cms/user/File/657/E_Book/Management/The%20Dynamics%20between%20Entrepreneurship.pdf
15. Global Entrepreneurship Monitor (GEM). How GEM Defines Entrepreneurship.
[<http://www.gemconsortium.org/wiki/1149>]. 10.02.2017
16. Global Entrepreneurship Monitor (GEM). More than half of all entrepreneurs expect to create jobs in the next five years.
[<http://gemconsortium.org/about/news/47>]. 06.02.2017
17. **Griffiths, M. D., Gundry, L. K., Kickul, J. R.** The socio-political, economic, and cultural determinants of social entrepreneurship activity: An empirical examination. – Journal of Small Business and Enterprise Development, Vol. 20, Is. 2, 2013, pp. 341-357. DOI: 10.1108/14626001311326761
18. Gümnaasiumi riiklik õppekava. Vastu võetud Riigikogus 06.01.2011. Vabariigi Valitsuse määrus nr. 2, Riigi Teataja I, 2011, nr. 2, art. 21.
19. **Harper, D. A.** Foundations of Entrepreneurship and Economic Development. – Routledge, London, 2003, 267 p.
20. **Heilbrunn, S.** Advancing Entrepreneurship in An Elementary School: A Case Study. – The paper has been presented at ISBE Conference, Belfast 4, 2008, pp. 174-184. DOI: <http://dx.doi.org/10.5539/ies.v3n2p174>
21. Innove. Ettevõtlusõppe programm Edu Tegu.
[<https://www.innove.ee/et/organisatsioonist/programmid-ja-projektid/ettevotlusope>]. 08.01.2017

22. Juhtkiri: noor leiab tööd, kui palgaga lepib. Eesti Päevaleht, 2016.
[<http://digileht.epl.delfi.ee/arvamus/juhtkiri-noor-leiab-tood-kui-palgaga-lepib?id=75169277>]. 17.04.2017
23. Junior Achievement Alumni Estonia. Üritused.
[<http://jaalumni.ee/uritused/#ritused>]. 30.03.2017
24. Junior Achievement Eesti. Näited õpilasfirmadest.
[<http://ja.ee/index.php?page=360&>]. 18.05.2017a
25. Junior Achievement Eesti. Registreerimine. [<http://www.ja.ee/ofreg>]. 18.05.2017b
26. Junior Achievement Eesti. Töövarjupaev. [<http://www.ja.ee/toovarjupaev>].
09.03.2017c
27. Junior Achievement Eesti. Õpilasfirmad. [<http://www.ja.ee/opilasfirma>].
08.01.2017d
28. Junior Entrepreneur Programme. How it Works.
[<http://www.juniorentrepreneur.ie/howitworks/>]. 22.03.2017
29. Jõgevamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus. Koolinoorte äriideede konkurss Bright Minds 2016/2017 aastal. 2016. [https://www.jaek.ee/uudised/-/asset_publisher/75Z55J9VxQxd/content/koolinoorte-ariideede-konkurss-brightminds-2016-2017-aastal]. 14.04.2017
30. Kantar Emor. Emor esitles mahuka noorteuringu tulemusi.
[<http://www.emor.ee/eesti-noored/>]. 17.03.2017
31. **Kaseorg, M., Siimon, A.** Ettevõtlusaktiivsus ja selle arendamise võimalused Eestis. In: Eesti majanduspoliitilised väitlused. Artiklid (CD-ROM). XVI rahvusvaheline majanduspoliitika teaduskonverents „Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2008“, 219-235. 26.-28. 06.08 Tartu-Värska. Mattimar OÜ.
32. **Klofsten, M.** Early Development Processes in Technology-Based Firms. Linköping, 1992. Viidatud Tullberg, J. The essence of entrepreneurship. Lund Institute of Technology, 2004, pp. 110. (final year thesis)
33. **Klucznik-Törö, A.** Results of the systematic literature review on entrepreneurship and its influencing factors. – Forum Scientiae Oeconomia, Vol. 2, No. 1, 2014, pp. 57-70. URL:
<http://www.wsb.edu.pl/container/FORUM%20SCIENTIAE/forum%202014%20nr%201/forum-2014-1-art.4.pdf>

34. **Kolbre, E., Piliste, T., Venesaar, U.** Ettevõtlusalane haridus Eestis. 11 lk.
[http://www.emselts.ee/konverentsid/EMS2006/5_Avaliku_sektori_teemad/Ene_Kolbre.pdf]. 01.02.2017
35. Kose Gümnaasium. Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskus kutsub noori ettevõtlikkusteadlikkuse programmi. [<http://www.kose.edu.ee/harju-ettevotlus-ja-arenduskeskus-kutsub-noori-ettevotlikkusteadlikkuse-programmi/>]. 14.04.2017
36. **Kozlinska, I.** Evaluation of the outcomes of entrepreneurship education revisited evidence from Estonia and Latvia. The School of Economics, University of Turku, 2016, 416 p. (dissertation). URL: <http://hdl.handle.net/10062/54670>
37. **Kuusik, A.** Noorte ettevõtlikkus saab alguse õpetajate ettevõtlikkusest. – Õpetajate Leht, 2015. [<http://opleht.ee/26554-noorte-ettevotlikkus-saab-alguse-opetajate-ettevotlikkusest/>]. 29.11.2016
38. **Liiv, I., Liiv, S., Venesaar, U.** Ettevõtlusalane kompetentsus ja ettevõtja isikuomadused: analüüs üliõpilaste enesehinnangu alusel. 14 lk.
[http://www.emselts.ee/konverentsid/EMS2006/4_Ettevotlus/Urve_Venesaar.pdf]. 05.02.2017
39. **Lobos, K., Szewczyk, M.** Factors influencing the development and growth of micro and small firms run by students of managerial and economic majors in Poland. – Journal of Business Management, No. 8, 2014, pp. 155-164. URL: <http://eds.b.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ut.ee/eds/detail/detail?vid=2&sid=97857dee-8d83-48fa-a474-77e7f72b2247%40sessionmgr104&hid=119&bdata=JnNpdGU9ZWRzLWxpdmU%3d#db=bth&AN=100679087>
40. Lääne-Viru arenduskeskus. Noorte ettevõtlikkuse suurendamise programmi 2017. aasta tegevused. [<http://www.arenduskeskus.ee/noorte-ettevotlikkuse-suurendamise-programmi-2017-aasta-tegevused/>]. 14.04.2017
41. Maakondlikud arenduskeskused. Noorte ettevõtlikkus.
[<http://www.arenduskeskused.ee/noorte-ettevotlikkus>]. 08.01.2017
42. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014-2020. 2013, 34 lk.
[<http://kasvustrateegia.mkm.ee/pdf/Eesti%20ettevotluse%20kasvustrateegia%202014-2020.pdf>].

43. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Liisa Oviir: innovatsiooni- ja disainiõpetus peab saama osaks haridussüsteemist.
[<https://www.mkm.ee/et/uudised/liisa-oviir-innovatsiooni-ja-disainiopetus-peab-saama-osaks-haridussusteemist>]. 17.03.2017
44. Manhattan Business Academy. Business Program.
[<http://www.manhattanbusinessacademy.org/business/>]. 01.04.2017
45. **Nuum, T.** Õpilasfirmad arendavad üha enam reaalsel majandustegevust. SEB, 2016. [<http://www.seb.ee/foorum/varia/opilasfirmad-arendavad-uha-enam-reaalset-majandustegevust>]. 14.04.2017
46. **Onuoha, G.** Entrepreneurship. - AIST International Journal, No. 10, 2007, pp. 20-32.
47. **Pasquantonio, V.** The business class where high school students are running the company. – PBS Newshour, 2016. [<http://www.pbs.org/newshour/updates/the-business-class-where-high-school-students-are-running-the-company/>]. 01.04.2017
48. Rae Vallavalitsus. Rae valla noorte ettevõtlikkuse arengukava. Aruanne avalikuks aruteluks. SA Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskus, 2013, 26 lk. [<https://www.rae.ee/documents/823250/3926706/Rae+noorte+ettev%C3%B5tlikkuse+arengukava+arutluseks.pdf/c2d6ddd8-973b-4c3d-b532-7848a9766de2>].
49. Registrite ja Infosüsteemide Keskus. EMTAK tegevusalad. [<http://www.rik.ee/et/e-ariregister/emtak-tegevusalad>]. 16.12.2016
50. **Reston, L.** Hundreds of Imaginary Companies Teach U.S. Students How To Run A Business. – Forbes, 2015. [<https://www.forbes.com/sites/laurareston/2015/06/03/hundreds-of-imaginary-companies-teach-u-s-students-how-to-run-a-business/#5513a0735a1a>]. 01.04.2017
51. **Roper, T.** Student companies develop innovative medical devices. 2016. [<http://transform.group.shef.ac.uk/student-companies-develop-innovative-medical-devices/>]. 26.03.2017
52. SA Ida-Viru Ettevõtluskeskus. Ettevõtliku kooli võrgustiku strateegia 2009-2025. Jõhvi, 2009, 53 lk. [http://evkool.ee/wp-content/uploads/2016/03/Ettevotliku_kool_vorgustiku_strateegia_2009-2025.pdf].
53. Statistikaamet. Statistika andmebaas. [<http://pub.stat.ee/px-web.2001/dialog/statfile2.asp>]. 15.04.2017

54. **Swanson, D. J.** The student-run public relations firm in an undergraduate program: Reaching learning and professional development goals through 'real world' experience. – *Public Relations Review*, Vol. 3, No. 37, Is. 5, 2011, pp. 499-505. DOI: <http://doi.org/10.1016/j.pubrev.2011.09.012>
55. **Šavoju, G.** Enterprise, entrepreneur and entrepreneurship – The main semantic chain in contemporary economics. – University of Pitesti, 2014, pp. 65-74. URL: <http://oaji.net/articles/2014/941-1403074429.pdf>
56. Tartu Ülikool. Erasmus+ Euroopasisene õpiränne. [<http://www.ut.ee/et/oppimine/valismaa/erasmus/uliopilasvahetus>]. 02.03.2017
57. **Tiigisoone, M., Vellner, K.** Memo. Ettevõtlusõppe Mõttekoda. 19.04.2013. [<http://www.unistusedellu.ee/sites/default/files/Ettev%C3%B5tlus%C3%B5ppe%20M%C3%B5ttekoja%20memo%2019%2004%2013.pdf>]. 13.05.2017
58. **Tuisk, T.** Õpilafirmad vajavad suure ringi õpetajate kaasamist. - *Õpetajate Leht*, 17.02.2017. [<http://opleht.ee/2017/02/opilasfirmad-vajavad-suure-ringi-opetajate-kaasamist/>]. 14.04.2017
59. **Täks, M.** Engineering students' experiences of entrepreneurship education. Institute of Education, Faculty of Social Sciences and Education, University of Tartu, 2015, 83 p. (dissertation). URL: <hdl.handle.net/10062/45901>
60. **Vahtla, A.** Interview with Junior Achievement mentor: On Estonia's student companies. – ERR, 2016. [<http://news.err.ee/119114/interview-with-junior-achievement-mentor-on-estonia-s-student-companies>]. 01.04.2017
61. **Vanaselja, T.** Ettevõtlus on noortele huvitav, kuid pisut võõras. - *Postimees*, 17.02.2012. [<http://majandus24.postimees.ee/742936/ettevotlus-on-noortele-huvitav-kuid-pisut-vooras>]. 17.04.2017
62. Virtual Enterprises International. About. [<https://veinternational.org/about/>]. 01.04.2017
63. **Volkman, C., E. Wilson, K., Vyakarnam, S., Sepulveda, A.** Educating the Next Wave of Entrepreneurs. A Report of the Global Education Initiative. Switzerland: World Economic Forum, 2009, 184 p.
64. Unistused ellu. [<http://www.unistusedellu.ee/>]. 08.01.2017

Lisa 1. Õpilasfirmade uuringu küsimustik

Tere!

Minu nimi on Ingrid ning sel kevadel lõpetan Tartu Ülikooli majandusteaduskonna bakalaureuseõppe. Oma bakalaureusetöö teemaks olen valinud "Ettevõtlikkust mõjutavad tegurid õpilasfirmade näitel". Olen väga tänulik, kui leiate aega minu küsimustikule vastata. Aega võtab see umbes 5 minutit.

Teie õpilasfirma tegevusvaldkond:

- Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük
- Mäetööstus
- Töötlev tööstus
- Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine
- Veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäsitus
- Ehitus
- Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrattaste remont
- Veondus ja laondus
- Majutus ja toitlustus
- Info ja side
- Finants- ja kindlustustegevus
- Kinnisvaraalne tegevus
- Kutse-, teadus- ja tehnikaalne tegevus
- Haldus- ja abitegevused
- Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus
- Haridus
- Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne
- Kunst, meelelahutus ja vaba aeg
- Muud teenindavad tegevused
- Kodumajapidamiste kui tööandjate tegevus; kodumajapidamiste oma tarbeks mõeldud eristamata kaupade tootmine ja teenuste osutamine
- Eksterritoriaalsete organisatsioonide ja üksuste tegevus

Teie õpilasfirma äriidee (palun lisage ühe lausega): .....

Millised tegurid mõjutavad kõige enam ettevõtlikkust Teie arvates?

- Aktiivsus
- Ambitsioonikus
- Motiveeritus
- Loovus
- Erksus

Lisa 1 järg

- Innovaatilisus
- Omaalgatuslik ettevõtmine
- Kooli õppekava (ettevõtlusalased ained, huviringid)
- Omavalitsuse panus (ettevõtlusalased üritused, huviringid, ettevõtluse toetus)
- Ettevõtete panus (ettevõtete külastused, ettevõtjate esinemised koolides, praktika pakkumised)
- Pere (toetus, huvi äratamine, ettevõtjatest eeskujud)
- Muu (palun täpsustage)

Kuidas hindate järgmiste tegurite mõju ettevõtlusega alustamisele? Palun hinnake 7 palli skaalal. (1-mõju puudub täielikult, 7-väga suur mõju)

- Puuduvad praktilised oskused
- Puudub äriidee
- Liiga palju vaeva peab nägema
- Turvatunde puudumine
- Kindla sissetuleku puudumine
- Ebaõnnestumise oht
- Hetke majanduskliima
- Ettevõtte loomisega seotud tegevuste keerukus
- Motivatsiooni puudumine

Kuidas hindate endal järgmiste oskuste ja võimete olemasolu? Palun hinnake 7 palli skaalal. (1- ei oma, 7-täielikult olemas)

- Oskus juhtida väikeettevõtet
- Oskus välja töötada uusi äriideid
- Oskus sõlmida tehinguid
- Oskus leida rahastajaid
- Selge ettekujutus ettevõtlusest
- Oskus käituda ja teha otsuseid ebamäärasuse tingimustes
- Oskus leida mittestandardseid lahendusi
- Oskus sõlmida kontakte, pidada läbirääkimisi
- Oskus juhtida oma meeskonda
- Oskus lahendada konflikte
- Organiseerimisvõime
- Üldistamisvõime
- Võime oma tegevuse tulemusi professionaalselt hinnata
- Oskus hinnata uute ideede perspektiivsust
- Oskus müüa oma toodet/teenust
- Oskus turundada oma toodet/teenust
- Oskus koostada eelarvet

Lisa 1 järg

- Võime oma ettevõtte tegevust hinnata raamatupidamisaruande põhjal
- Läbikaalutud hinnangute andmise oskus
- Oskus hinnata igasuguseid toiminguid eetika ja moraali seisukohalt

Kas plaanite tulevikus õpilasfirmat edasi arendada mõneks Eestis kehtivaks ettevõtlusvormiks?

- Jah
- Ei
- Oleme seda juba teinud

Kuidas hindate oma õpilasfirma tegevust?

1 (väga halb) 2 3 4 5 6 7 (väga hea)

Millisel tasemel on Teie arvates õpilaste ettevõtlikkus?

1 (väga halb) 2 3 4 5 6 7 (väga hea)

Millisel tasemel on Teie kooli õppekava integreeritus ettevõtlusõppega?

1 (väga halb) 2 3 4 5 6 7 (väga hea)

Kuidas saaks riik/linn/kool arendada õpilaste ettevõtlikkust Teie arvates? .....

Tagasiside soovi korral palun lisage oma e-mail. ....

SUMMARY

FACTORS AFFECTING THE ENTREPRENEURSHIP ON THE EXAMPLE OF ESTONIAN STUDENT RUN COMPANIES

Ingrid Tagel

Today's society is evolving rapidly. Every day new products and services are brought to market or initiation of a new venture is made. It indicates people's enterprising spirit. There is a growing focus on the development of youth entrepreneurship. Entrepreneurship influencing factors have been studied a lot, but not on the example of the Estonian student run companies.

Based on the foregoing research this research was conducted to identify the factors affecting the entrepreneurship with Estonian student companies as an example. To accomplish this researcher sets the following tasks:

- clarify the nature of entrepreneurship,
- bring out the factors affecting the entrepreneurial spirit,
- bringing out Estonian enterprise policy objectives in the development of youth entrepreneurship,
- clarify the nature of the student run companies,
- provide a brief overview of the student run companies from Estonia,
- carry out a survey among Estonian student run companies,
- analyse results and make conclusions.

In order to fulfil the research the author conducted a survey which was directed to 2015/2016 and 2014/2015 registered student run companies in Estonia. In the survey the author asked respondents to assess the factors affecting their entrepreneurship and

entrepreneurial skills, which are their student company activities and their integration in the school curriculum in entrepreneurship training. Finally, author asked respondents opinion, what can the school, city and state do to develop youth entrepreneurial development.

The survey revealed that most encouraging in entrepreneurship is entrepreneurial activity and motivation. On the other hand the most influential problems are the lack of motivation and lack of a business idea. Most respondents have marked down to have organizing skills and ability to manage their teams and that they have minor ability to evaluate the performance of the company based on accounting reports. It was also found that although the respondents' assessment of their student run company activities is generally positive, 76% of respondents do not want to further develop their companies in some form of valid business. Respondents who did not wish to continue the work of the student run company have better entrepreneurial skills than those who have continued in business or planning to do so in the future.

The students who wanted to continue the work of the student run company were the ones who worked on spheres of arts, entertainment, recreation, and information and communication. Entrepreneurship has been continued in companies working for manufacturing activities and educational field. Respondents' assessment of pupils' entrepreneurial levels are average, but rather positive. On the other hand review of the school curriculum integration of entrepreneurship training is rather negative. On the recommendations part of the survey the respondents told that economic classes should be mandatory, all students and pupils could benefit if more entrepreneurial seminars, trainings and other events would be arranged for them.

In summary, one can say that young people in Estonia have a lot of ways to develop their entrepreneurial spirit itself, but often these opportunities are missed. This bachelor's research can be used in the Estonian business policy implementation, because the research found factors that affect the most entrepreneurial spirit. This research can give ideas to entrepreneurial people who wish to make people more entrepreneurial.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Ingrid Tagel,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Noorte ettevõtlikkust mõjutavad tegurid Eesti õpilasfirmade näitel, mille juhendaja on lektor Merike Kaseorg,
  - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **22.05.2017**